

COLEGIUL UNIVERSITAR *SPIRU HARET* CRAIOVA
DOMENIUL: SĂNĂTATE ȘI ASISTENȚĂ PEDAGOGICĂ
CALIFICARE: ASISTENT MEDICAL GENERALIST
ANUL II SEMESTRUL 2
CADRU DIDACTIC: STĂNCIULESCU DANIELA

SINTEZE

PRINCIPII DE BAZĂ ALE CERCETĂRII

CURSUL 1

1. Ce este cercetarea?

Când vorbim despre cercetare ne gândim în mod automat la cunoaștere. Este un fel de „călătorie a descoperirii”¹, deosebit de incitantă, în care pornim, mânați de curiozitate, deplasându-ne dinspre ceea ce cunoaștem spre ceea ce nu cunoaștem. *Cu toții avem instinctul vital al curiozității, pentru că atunci când necunoscutul ne confruntă, ne mirăm și curiozitatea noastră ne face să cercetăm și să atingem înțelegerea și mai completă a necunoscutului. Această curiozitate este mama tuturor cunoștințelor. Este metoda pe care omul o folosește pentru a obține cunoașterea a ceea ce este necunoscut și se numește cercetare*². Cercetarea este o încercare susținută de a identifica adevărul cu ajutorul studiului, observației, comparației și experimentului. Atunci când devine o activitate academică, denumirea de „cercetare” se folosește în sens tehnic și rezidă, în principal, în următoarele etape:

- definirea și redefinirea problemelor;
- formularea unor ipoteze;
- sugerarea unor soluții;
- colectarea, organizarea și evaluarea datelor;
- deducerea și obținerea de concluzii;
- testarea concluziilor, pentru a determina dacă acestea corespund ipotezelor formulate.

Cercetarea științifică este mai întâi de toate un proces rațional care ne permite să examinăm fenomenele sau problemele pe care le avem de rezolvat și să obținem răspunsuri precise plecând de la investigații. Acest proces se caracterizează prin faptul că e sistematic, riguros și conduce la achiziția de noi cunoștințe. Putem defini cercetarea științifică drept un proces sistematic prin care sunt culese date observabile și verificabile, plecând de la modele empirice. Cercetarea se distinge astfel de simpla tatonare circumstanțială a practicianului³. Cercetarea este un demers riguros care are ca scop identificarea unor răspunsuri care necesită investigații în mediul real. Ea tinde să descopere legea, principiul explicației.

Astfel, putem defini cercetarea drept un fel de „căutare” științifică și sistematică de informații necesare cu privire la un anumit subiect. Din *The Advanced Learner's Dictionary of Current English* aflăm că „cercetarea este o investigație atentă sau o anchetă specială, constând în căutarea de fapte noi în orice ramură a cunoașterii”⁴. Totodată, Redman and Mory definesc cercetarea drept „un efort sistematic de a câștiga o nouă cunoaștere”⁵. D. Slesinger and M. Stephenson definesc cercetarea drept „manipularea lucrurilor, a conceptelor sau a simbolurilor cu scopul de a ajunge la generalizare, extinzând, corectând sau verificând niște cunoștințe, indiferent dacă aceste cunoștințe ajută la construirea unei teorii sau la practicarea unei arte”⁶.

Potrivit lui C. H. Kothari, cercetarea e mai mult decât o căutare, este o adevărată „artă a investigației științifice”⁷, având așadar o contribuție originală la îmbogățirea

---

¹ C. R. Kothari, *Research Methodology. Methods & Techniques* (New Delhi: New Age International (P) Ltd., Publishers, 2004), 1.

² Kothari, *Research Methodology. Methods & Techniques*, 2.

³ A se vedea Paul N'Da, *Recherche et méthodologie en sciences sociales et humaines. Réussir sa thèse, son mémoire, de master ou professionnel, et son article* (Paris, L'Harmattan, 2015), 17.

⁴ *The Advanced Learner's Dictionary of Current English* (Oxford, 1952), 1069.

⁵ L.V. Redman and A.V.H. Mory, *The Romance of Research* (1923), 10.

⁶ *The Encyclopaedia of Social Sciences*, Vol. IX, MacMillan, 1930.

⁷ Kothari, 1.

stocului de cunoștințe deja existent. *Reținem, în consecință, că cercetarea este un proces, o activitate de investigații obiective a cunoștințelor asupra unor probleme factuale. Funcțiile sale sunt acelea de a descrie, de a explica, de a înțelege, de a controla, de a prezice faptele, fenomenele, conduitele, deci de a elucida mecanismul de producere a faptelor*⁸.

În concluzie, prin cercetare înțelegem încercarea de a dobândi noi cunoștințe, apelând la niște metode obiective și sistematice, cu finalitatea de a identifica soluțiile unei probleme.

Cercetarea de tip științific este o abordare sistematică cu privire la generalizarea și formularea unei teorii, utilizând niște metode specifice, precum enunțarea problemei, formularea ipotezelor, colectarea datelor, analiza faptelor și enunțarea unor concluzii, fie sub formă de soluții ale unor probleme, fie sub formă de generalizări, în vederea formulării unor constructe teoretice.

2. Importanța cercetării

Cercetarea inculcă o gândire științifică și inductivă, promovând dezvoltarea obiceiurilor logice ale gândirii, precum și organizarea acesteia. Rolul cercetării a crescut mult în vremurile moderne, astfel încât putem afirma că astăzi ocupă un rol preponderent în majoritatea domeniilor vieții sociale, precum cel economic, politic, medical, universitar etc. *Cercetarea este izvorul cunoașterii de dragul cunoașterii și o sursă importantă de a oferi orientări pentru rezolvarea diferitelor probleme de afaceri, guvernamentale și sociale. Este un fel de formare continuă, care permite înțelegerea noilor evoluții dintr-un domeniu într-un mod mai bun*⁹.

Astfel, cercetarea e importantă pentru:

- specialiștii în științe sociale, care studiază relațiile sociale și caută să ofere răspunsuri la diversele probleme specifice;
- aproape toate politicile guvernamentale din sistemul economic;
- rezolvarea diferitelor probleme operaționale și de planificare în afaceri și industrie;
- studenții care își redactează lucrarea de licență, de master sau de doctorat. Pe aceștia cercetarea îi ajută în carieră, îi ajută să ocupe o poziție mai bună în structura socială, la finalizarea studiilor;
- pentru specialiștii în domeniul metodologiei cercetării științifice, studiile de cercetare fiind un mijloc de trai;
- pentru filosofi și gânditori în general, cercetarea poate să însemne o cale către noi idei și comprehensiune;
- pentru scriitori, cercetarea poate însemna dezvoltarea unor noi stiluri și a muncii creative;
- pentru analiști și intelectuali, cercetarea poate conduce la generalizarea unor noi teorii.

3. Obiectivele cercetării

Fiecare studiu de cercetare are un scop specific, constând în identificarea unor răspunsuri la anumite întrebări, prin aplicarea unor proceduri științifice.

Principalul obiectiv al cercetării constă în scoaterea la iveală a adevărului care nu a fost încă descoperit. *Părțile de adevăr se ascund după obiecte, fapte, comportamente și atitudini, evenimente, fenomene, practici sociale etc. Pentru a le face să se manifeste, cercetătorul pornește de la o supoziție sau o ipoteză și, ca să ajungă la descoperirea adevărului, parcurge un întreg ciclu de operații riguroase, metodice. Cercetătorul este cel*

---

⁸ N'Da, *Recherche et méthodologie en sciences sociales et humaines. Réussir sa thèse, son mémoire, de master ou professionnel, et son article*, 17.

⁹ Kothari, 6.

care trebuie să dispună de rigurozitate în observarea fenomenelor studiate, precum și în analiza și interpretarea datelor, a faptelor sau a ideilor¹⁰. Cercetătorul își mobilizează întreaga atenție în direcția acumulării de cunoștințe noi, punând între paranteze ceea ce credea că știe până atunci. Cu alte cuvinte, se distanțează de modul în care era obișnuit să gândească, să vadă, să ridice probleme sau să facă observații.

Acum e momentul să-și definească ipotezele, punându-le în relație cu conceptele, cu variabilele. Ipotezele sunt mai întâi supuse probei cu faptele, sunt testate cu ajutorul instrumentelor cercetării.

Spre exemplu, cercetătorul poate să elaboreze grile, cu care să observe interacțiunile dintr-o clasă, poate să facă o analiză a conținutului manualelor, poate să sondeze opinii etc.

În funcție de obiectivele sale, cercetarea poate fi catalogată astfel:

- studii de cercetare privind familiarizarea cu un fenomen sau obținerea unor noi perspective asupra acestuia (vorbim în acest caz despre *studii exploratorii* sau *formulative*);
- studii de cercetare privind descrierea cu exactitate a caracteristicilor unui anumit individ, situație sau grup (vorbim în acest caz despre *studii descriptive*);
- studii de cercetare privind determinarea frecvenței cu care se produce ceva sau cu care este asociat cu altceva (vorbim în acest caz despre *studii de diagnostic*);
- studii de cercetare privind testarea unei ipoteze a unei relații cauzale între variabile (acestea se numesc *studii privitoare la testarea ipotezei*).

Delbert Miller distinge pe baza obiectivelor trei tipuri mari de cercetări¹¹:

- *fundamentale* (*pure* sau *de bază*), având ca obiective dobândirea de cunoștințe noi și dezvoltarea teoriei. Acest tip de cercetare se mai numește și *academică* sau *teoretică*;
- *aplicate*, orientate spre analiza problemelor sociale și găsirea soluțiilor de rezolvare, contribuind la fundamentarea deciziei (cum ar fi analiza politicilor publice sau unele tipuri de evaluare a programelor);
- *evaluative*, orientate spre determinarea efectului diferitelor acțiuni (cum ar fi evaluarea programelor).

O altă clasificare a cercetărilor științifice, în funcție de obiective, este următoarea¹²:

- *exploratorii*, care au ca obiectiv familiarizarea cercetătorului cu subiectul¹³;
- *descriptive*, care descriu fenomenele studiate¹⁴;
- *explicative*, prin care încercăm să explicăm fenomenul¹⁵.

4. Motivele cercetării științifice

Posibilele motive pentru care ne angrenăm în efectuarea unei cercetări științifice sunt următoarele:

---

¹⁰ N'Da, 17.

¹¹ Miller, Delbert, *Handbook of Research Design and Social Measurement* (Sage Publications, 1991) apud Sorin Dan Sandor, *Metode și tehnici de cercetare în științele sociale*, 49, <https://www.apubb.ro/wp-content/uploads/2011/02/Support-MTCS-Ro.pdf>.

¹² Babbie, Earl, *Practica cercetării sociale* (Iași: Polirom, 2010) apud Sandor, 50.

¹³ Acestea sunt realizate din motive cum ar fi: (1) a satisface curiozitatea cercetătorului, (2) a studia fezabilitatea de a realiza un studiu mai larg și (3) pentru a dezvolta metodologia unui astfel de studiu.

¹⁴ Prin astfel de cercetări răspundem la întrebări de tip „Ce”, „Unde”, „Când” și „Cum”.

¹⁵ Întrebarea principală este „De ce”?

- ne propunem să atingem un anumit grad în cercetare și să ne bucurăm de beneficiile sale;
- vrem să facem față provocării în rezolvarea unor probleme nesoluționate;
- vrem să obținem bucuria intelectuală de a face o muncă creativă;
- vrem să servim societății;
- ne dorim să obținem respectul celorlalți.

Pe lângă acești factori care ne motivează să efectuăm studii de cercetare, putem enumera și directivele guvernului, condițiile de angajare, curiozitatea față de nou, dorința de a înțelege relațiile cauzale, gândirea și trezirea socială și altele asemănătoare.

CURSUL 2

1. **Cunoașterea comună** rezidă în informațiile pe care fiecare individ și le însușește, la nivel social, cu privire la viața laolaltă cu ceilalți oameni. Acest tip de cunoaștere se bazează, astfel, pe experiența directă a indivizilor, nefiind altceva decât *însușirea de către agentul cunoscător a unei informații legate nemijlocit de condițiile praxiologice în care acționează*.¹⁶ *În activitatea lor practică, oamenii, ca agenți cunoscători individuali sau colectivi, utilizează cunoștințele dobândite anterior, transmise cu ajutorul limbajului natural de la o generație la alta în procesul socializării. Structura și configurația activităților practice contemporane, modul de raportare la mediul natural și social, sistemul de valori, orizontul cunoștințelor anterioare alcătuiesc – așa cum preciza Cornel Popa – „situația praxiologică determinată” în care se realizează actul cunoașterii*¹⁷.

Simțul comun, definit drept *un corpus de cunoștințe fondat pe tradițiile împărtășite și îmbogățite de mii de observații și experiențe sancționate de practică*¹⁸ cunoaște două etape de manifestare:

- o etapă spontană, când abia ne facem o idee despre evenimentele trecute, conturându-se astfel o imagine vagă produsă de mecanisme psihice necontrolate rațional, ci, mai degrabă, intuitiv;
- o etapă de generalizare a explicațiilor de la situațiile trecute la cele prezente sau viitoare, care nu se face în termeni de probabilitate, ci într-o modalitate mecanicistă de transpunere a explicațiilor de la o situație la alta¹⁹.

În funcție de modul în care sunt dobândite cunoștințele, simțul comun are două forme esențiale²⁰:

- simțul comun primar, constând în ansamblul cunoștințelor spontane fondate pe experiența directă a agenților cunoscători;
- simțul comun secundar, respectiv ansamblul cunoștințelor științifice transformate în imagini și folosite în practică.

2. **Cunoașterea științifică** are la bază niște enunțuri despre lume, al căror adevăr este unanim acceptat în lumea științifică.

Potrivit lui James W. Vander Zanden, principiile care stau la baza cunoașterii științifice sunt²¹:

- *principiul realismului*, potrivit căruia lumea înconjurătoare există independent de observația noastră, nefiind creată de simțurile noastre;
- *principiul determinismului*, în conformitate cu care relațiile din lumea înconjurătoare sunt organizate în termeni de cauză-efect;
- *principiul cognoscibilității*, statuând că lumea înconjurătoare poate fi cunoscută prin observații obiective.

Walter Wallace identifică patru modalități de abordare a conceptului de *adevăr*:²²

---

¹⁶ Cornel Popa, *Teoria cunoașterii* (București: Editura Științifică, 1972), 29, *apud* Septimiu Chelcea, *Tehnici de cercetare sociologică*, 5, <https://alingavreliuc.files.wordpress.com/2010/10/septimiu-chelcea-tehnici-de-cercetare-sociologica1.pdf>.

¹⁷ Septimiu Chelcea, 5.

¹⁸ Serge Moscovici și Milles Hewstone, „Social Representations and Social Explanations” in *Attribution Theory* (ed. Miles Hewstone, 1983), *apud* Septimiu Chelcea, 6.

¹⁹ Cf. Septimiu Chelcea, 6.

²⁰ Chelcea, 6.

²¹ James W. Vander Zanden (1988), *apud* Chelcea, 9-10.

²² Chelcea, 9.

- *modul autoritarian (sau argumentul autorității)*, are rădăcini în antichitate, atunci când se considera că anumiți preoți, regi, astrologi etc. ar avea atributul natural sau supranatural de a produce adevărul. Cu alte cuvinte, calitățile excepționale ale producătorului enunțurilor garantează adevărul acestora. Se aseamănă cu modul mistic de cunoaștere, unde calitatea adevăratei cunoașteri rezidă în revelația divină.
- *modul logico-rațional* face apel la principiile logicii formale, adevărul stabilindu-se prin deducție logică. Corespondența cu realitatea nu reprezintă o prioritate, ci adevărul propozițional. Este o gândire specifică perioadei moderne.
- *modul științific* de determinare a adevărului, care combină aplicarea metodelor de cunoaștere cu observația fenomenelor. Metoda științifică conferă obiectivitate cunoașterii, încercând să construiască o imagine cât mai apropiată de realitate a lumii înconjurătoare.
- *modul observației obiective*, prin care se obțin enunțuri empirice cu valoare de adevăr prin utilizarea metodelor potrivite.

3. Privire diacronică asupra celor mai importante demersuri științifice în domeniul

Istoria cercetării științifice reprezintă o preocupare recentă. Astfel, abordarea de tip critic a apărut odată cu acumularea unor realizări științifice, care a atras necesitatea selecției, precum și a încadrării acestora în corpusul științific. *Ea (n.n. cercetarea științifică) și-a făcut, în forma actuală, relativ de curând intrarea în sfera științei, ca și în viața societății, impunându-se treptat, cu dificultate, dar sfârșind prin a se integra solid în viața și civilizația societății*²³.

Odată cu avântul științei în perioada modernă, având ca principal curent *empirismul științific*, s-a remarcat importanța următoarelor trei metode științifice:

- metoda inductivă;
- metoda deductivă;
- metoda ipotetico-deductivă.

Metoda inductivă și ipotetico-deductivă sunt utilizate de regulă în științele moderne, iar metoda deductivă în științele umane. Cu toate acestea, importanța metodei deductive nu poate fi minimizată sub pretextul că nu e empirică, pentru că ajută la extragerea a numeroase observații. Sociologii și antropologii preferă să folosească metoda inductivă, care le permite să producă teorii ancorate în realitate. În acest sens, ei pornesc de la observația datelor empirice. Alți cercetători își încep cercetarea de la noțiuni teoretice, apoi extrag observații empirice, în scopul de a verifica validitatea speculațiilor teoretice.

Apoi mai există și cercetători care nu simt deloc nevoia să-și verifice ipotezele și teoriile prin teste empirice, demersul lor fiind esențialmente deductiv. Așa procedează gânditori precum Karl Marx sau Emile Durkheim. Filosofii apelează, în general, la metoda deductivă.

Diversitatea metodologică din științele sociale și umane impune cercetătorului să aleagă o metodă pe care să fie în măsură să o justifice, ținând cont de principiile epistemologice și nevoile cercetării.

Metoda inductivă

Potrivit filozofilor empiriști (Francis Bacon, John Locke și David Hume) cunoaștem realitatea prin prisma simțurilor noastre. Metoda inductivă, creată de Bacon în forma ei modernă, consistă în inducerea unor enunțuri (adevăruri) generale plecând de la experiențe particulare riguroase și sistematice. Experiența realității și cea furnizată de cele cinci simțuri deschid calea manipulării și observației realității, în scopul identificării ipotezelor,

²³Constantin Enăchescu, *Tratat de teoria cercetării științifice* (Iași: Polirom, 2005), 17.

teoriilor și, în cele din urmă, a legilor științifice. Așadar, cercetătorul elaborează enunțuri generale abia după ce observă mai multe fenomene de același gen. Metoda inductivă se utilizează în științele umane și sociale. Se folosește adesea împreună cu anumite tehnici prin care strângem date, așa cum este observația.

Metoda deductivă

Părintele metodei deductive în perioada modernă este considerat René Descartes (1596-1650). Potrivit filozofului francez, deducția nu poate fi întemeiată pe simțuri. Astfel, certitudinea poate fi obținută numai cu ajutorul rațiunii. Plecând de la premise deducem alte afirmații, numite consecințe. Metoda deductivă se folosește în științele umane, permițând cercetătorilor să elaboreze sisteme de idei, respectiv teorii.

Metoda ipotetico-deductivă

Metoda ipotetico-deductivă, care decurge din metoda experimentală, este considerată metoda clasică a științei moderne. Cercetătorul își pune întrebări, formulând un răspuns provizoriu, elaborează presupunerile teoretice și le supune unor teste empirice, al căror scop rezidă în verificarea corectitudinii răspunsului provizoriu provizoriu. Cercetătorii în științele naturii care recurg la ajutorul metodei experimentale, împreună cu cercetătorii în domeniul uman și social utilizează diverse instrumente prin care adună date, precum analiza conținutului și analiza statistică, cu scopul de a se angaja în demersul deductiv.

CURSUL 3

Tipuri de cercetare

1. Tipul de cercetare descriptivă/analitică

Cercetarea descriptivă vizează efectuarea unor anchete. Scopul principal al acestui tip de cercetare este descrierea stării de fapt, așa cum există în prezent. În domeniul științelor sociale, cercetarea descriptivă este cunoscută și sub numele de studii *ex post facto*. Caracteristica principală a acestui tip de cercetare este că cercetătorul nu are control asupra variabilelor. El poate raporta doar ce s-a întâmplat sau ce se întâmplă.

Cele mai utilizate proiecte de studii *ex post facto* sunt cele în care cercetătorul dorește să măsoare anumite elemente, de exemplu frecvența de cumpărături, preferințele oamenilor sau alte date similare. Studiile *ex post facto* includ, de asemenea, încercările cercetătorilor de a descoperi cauzele unor probleme, chiar și atunci când nu pot controla variabilele. Metodele de cercetare utilizate în cercetarea descriptivă sunt extem de variate, inclusiv comparative și corelaționale.

În *cercetarea analitică*, pe de altă parte, cercetătorul trebuie să utilizeze fapte sau informații deja disponibile și să le analizeze pentru a face o evaluare critică a materialului.

2. Tipul de cercetare aplicată/fundamentală

Cercetarea aplicată (sau de acțiune) își propune să găsească o soluție pentru o problemă imediată cu care se confruntă o societate, o organizație industrială sau un mediu de afaceri. Obiectivul central al cercetării aplicate este de a descoperi o soluție pentru o problemă practică. Un exemplu de cercetare aplicată este cercetarea de *marketing*.

Cercetarea fundamentală (pură sau de bază) reprezintă o colectare de cunoștințe de dragul cunoașterii și este în principal preocupată de generalizări și de formularea unor teorii. Cercetarea de bază este îndreptată spre găsirea de informații care au o bază largă de aplicații și care adaugă cunoștințe științifice la organismul deja construit.

Exemple de *cercetare fundamentală*:

- cercetarea privind unele fenomene naturale sau legate de matematica pură;
- studiile de cercetare privind comportamentul uman în vederea obținerii unor generalizări etc.

3 Tipul de cercetare cantitativă/calitativă

Abordările *cantitativă* și *calitativă* constituie cele două elemente de bază ale cercetării.

Cercetarea cantitativă se bazează pe măsurarea cantității, fiind, așadar, aplicabilă fenomenelor care pot fi exprimate în termeni cantitativi. Cercetarea cantitativă implică generarea de date în formă cantitativă care pot fi supuse unei evaluări riguroase.

Acest tip de cercetare presupune o analiză formală și rigidă și poate fi subclasificată în:

- inferențială;
- experimentală;
- prin simulare.

Scopul unei abordări de tip *inferențial* este acela de a construi o bază de date pornind de la care să se poată deduce caracteristicile sau relațiile unei populații. De regulă se ia în considerare un eșantion de populație, se studiază (prin interviu sau prin observație) și i se determină caracteristicile. Prin deducție, se trage concluzia că populația din care eșantionul studiat face parte are aceleași caracteristici.

Abordarea *experimentală* se caracterizează printr-un control mult mai mare asupra mediului de cercetare. În acest caz, unele variabile sunt manipulate pentru a le observa efectul asupra altor variabile.

Simularea presupune construirea unui mediu artificial în cadrul căruia pot fi generate informații importante și date. Acest lucru permite o observație a comportamentului dinamic al unui sistem (sau al unui sub-sistem) în condiții controlate. Abordarea prin simulare poate, de asemenea, să fie utilă în construirea de modele pentru înțelegerea condițiilor viitoare.

Cercetarea calitativă, pe de altă parte, se referă la fenomenul calitativ, adică la fenomene legate de calitate sau natură. Cercetarea calitativă este deosebit de importantă în științele comportamentale, unde scopul este de a descoperi motivele de bază ale comportamentului uman. Prin astfel de cercetări putem analiza diferiți factori care îi motivează pe oameni să se comporte într-o manieră particulară sau care îi fac pe oameni să le placă sau să le displacă un anumit lucru.

Exemple de *cercetare calitativă*:

- când suntem interesați de investigarea motivelor comportamentului uman (de exemplu de ce oamenii gândesc sau fac anumite lucruri), vorbim desigur despre „motivația cercetării”, un tip important de cercetare. Acest tip de cercetare își propune să descopere motivele și dorințele de bază, folosindu-se de interviu. Alte tehnici ale unor astfel de cercetări sunt testele de asociere de cuvinte, teste de completare a unei povestiri date și alte tehnici proiective similare.
- cercetarea de opinie, respectiv cercetarea concepută pentru a afla cum simt oamenii sau cum se gândesc ei la un anumit subiect sau instituție, este, de asemenea, este o cercetare calitativă.

Abordarea calitativă se referă la evaluarea subiectivă a atitudinilor, a opiniilor și a comportamentului. Cercetarea într-o astfel de situație este o funcție a intuițiilor și impresiilor cercetătorului. O astfel de abordare a cercetării generează rezultate fie în formă non-cantitativă, fie într-o formă care nu e supusă unei analize cantitative riguroase.

4. Tipul de cercetare conceptuală (teoretică)/empirică

Cercetarea conceptuală este legată de o idee abstractă sau teorie. Este, în general, folosită de filosofi și gânditori pentru a dezvolta noțiuni sau concepte noi, sau pentru a le reinterpretă pe cele existente.

Pe de altă parte, *cercetarea empirică* se bazează pe experiență sau pe observații, adesea fără a ține cont de sistem și teorie. Este o cercetare bazată pe date, prezentând concluzii care pot fi verificate prin observații sau experimentare. De aceea mai poartă și denumirea de tip experimental de cercetare. Într-o astfel de cercetare este necesar să ajungem la fapte de la bun început, la sursa lor, și în mod activ să facem anumite lucruri care să stimuleze producerea informațiilor dorite. Cercetătorul trebuie să-și ofere mai întâi o ipoteză de lucru, sau „să ghicească” rezultatele probabile, în scopul de a obține suficiente fapte (date) care să-i dovedească sau să-i respingă ipoteza. Apoi, el stabilește modele experimentale cu ajutorul cărora poate să manipuleze materialele în cauză, astfel încât să afle informațiile dorite. Dovezile adunate prin experimente sau studii empirice sunt considerate cel mai puternic sprijin posibil pentru o ipoteză dată.

5. Alte tipuri de cercetare

Toate celelalte tipuri de cercetare sunt variații ale uneia sau a mai multora dintre abordările menționate deja, fie în baza scopului cercetării, fie a timpului necesar pentru realizarea cercetării, fie a mediului în care se desfășoară cercetarea sau a altui factor similar.

Din perspectivă temporală, distingem între *cercetarea unică* și *cercetarea longitudinală*. În primul caz, cercetarea este limitată la o singură perioadă de timp, în timp ce în cel de-al doilea caz cercetarea continuă de-a lungul a mai multor perioade de timp.

Cercetarea *clinică* sau *de diagnostic* se folosește de studii de caz pentru a ajunge la relațiile de cauzalitate. De obicei, astfel de studii pătrund adânc în cauzele lucrurilor sau evenimentelor, folosindu-se dispozitive speciale de colectare a datelor profunde.

Cercetarea mai poate fi *exploratorie* sau *formalizată*. Obiectivul cercetării *exploratorii* este dezvoltarea unor ipoteze, mai degrabă decât testarea lor, în timp ce studiile de cercetare *formalizate* sunt cele care dețin o structură substanțială și ipoteze specifice ce urmează a fi testate.

Cercetarea istorică utilizează surse istorice, cum ar fi documente, rămășițe etc., pentru a studia evenimente sau idei din trecut, inclusiv filosofia persoanelor și a grupurilor în orice moment îndepărtat.

Nu în ultimul rând, cercetările pot fi diferențiate în funcție de finalitatea lor. Avem din această perspectivă cercetări orientate spre *obținerea unor concluzii* și cercetări orientate spre *luarea unor decizii*. În primul caz, cercetătorul este liber să ridice o problemă, să schematizeze sau să conceptualizeze așa cum dorește. Cercetarea orientată spre decizii apare în urma intervenției unui factor de decizie. Cercetătorul în acest caz nu mai poate să facă cercetarea în funcție de propria sa viziune.

CURSUL 4

1. Postulatele fundamentale ale cunoașterii științifice

Cunoașterea științifică presupune rigoare și ordine, prin apel la metode de lucru eficiente. Principalele principii ale cunoașterii științifice rezidă, în principal, în validitatea ideilor și spiritul obiectiv al cercetătorului.

Astfel, „universalitatea validității unei idei științifice rezidă în conformitatea ei cu cerințele rațiunii și nu depinde de consimțământul social sau de audiența ei”²⁴. Cu alte cuvinte, o lege științifică are validitate logică universală în sensul că, deși e aceeași pentru toată lumea, nu e neapărat cunoscută de toată lumea.

Obiectivitatea demersului științific semnifică faptul că știința are un obiect real și nu imaginar, cum au, spre exemplu, artele frumoase. Totodată, „obiectivitatea înseamnă și că în știință obiectul este tratat în mod independent de subiect și este considerat în realitatea sa intrinsecă. Obiectul trebuie cunoscut așa cum este, nu așa cum s-ar dori să fie”²⁵.

Postulatele fundamentale ale metodei științifice sunt:

- se bazează pe evidențe empirice;
- utilizează concepte relevante;
- formulează numai considerații obiective;
- presupune neutralitate etică, având ca scop doar formularea unor afirmații adecvate și corecte;
- are ca rezultat apariția unor predicții probabilistice;
- metodologia este cunoscută de toți cei interesați pentru analiza critică, fiind folosită pentru testarea concluziilor prin replicare;
- are ca scop formularea unor axiome generale²⁶.

2. Fazele procesului cercetării

Cercetarea este un proces ordonat, care presupune existența unor faze succesive și progresive care conduc către un scop. Procesul cercetării poate fi descompus în următoarele etape:

- faza conceptuală;
- faza metodologică;
- faza empirică și tratarea datelor.²⁷

Fazele procesului cercetării
Faza conceperii/construcției <ul style="list-style-type: none">
• alegerea/formularea problemei de cercetare;
• enunțarea întrebărilor, obiectivelor, ipotezelor cercetării, definirea variabilelor;
• dezvoltarea ipotezelor;
• recenzarea literaturii de specialitate pertinente/realizarea unui studiu privind stabilirea literaturii de specialitate utilizate în cercetare;
• elaborarea unui cadru de referință.
Faza metodologică

²⁴ Mihaela Șt. Rădulescu, *Metodologia cercetării științifice. Elaborarea lucrărilor de licență, masterat, doctorat* (București: Ed. Didactică și Pedagogică, 2006), 16.

²⁵ Mihaela Șt. Rădulescu, 16.

²⁶ A se vedea Kothari, 9.

²⁷ N'Da, 31.

- definirea populației și eșantionului de studio/corpusului de studiu;
- selectarea strategiei de verificare și a instrumentelor de colectare a informației;
- descrierea desfășurării și colectării datelor;
- prezentarea planului de analiză a datelor culese.

Faza empirică și de tratare a datelor

- colectarea datelor;
- executarea proiectului;
- analiza datelor colectate (ordonarea, clasarea, compararea, măsurarea forței de atracție între variabile);
- interpretarea/discutarea rezultatelor (verificarea autenticității rezultatelor obținute, ipotezelor, interogarea teoriilor,elaborarea acestora etc.);
- generalizări și interpretări;
- pregătirea raportului/prezentarea rezultatelor, adică scrierea formală a concluziilor la care s-a ajuns.

Activitatea de administrare a programului de cercetare științifică este o activitate de management care vizează:

- stabilirea etapelor și a termenelor;
- corelarea etapelor cu termenele parțiale/termenul final al cercetării;
- valorificarea potențialului de creație al cercetătorilor;
- gestionarea resurselor disponibile;
- evitarea surselor de majorare a riscului.

Activitatea de elaborare a programului de cercetare constă în:

- elaborarea schiței proiectului de cercetare, imediat după alegerea temei de cercetare;
- elaborarea proiectului temei, după terminarea documentării bibliografice, atunci când cercetătorul ajunge să facă și o primă formulare a ipotezei;
- elaborarea planului preliminar de structură a lucrării, care se conturează pe măsura parcurgerii etapelor de documentare și de explicare a fenomenului supus cercetării.

Schița proiectului de cercetare cuprinde:

- termenul evaluativ de predare al lucrării;
- operațiunile de documentare-învățare;
- sursele de informare-documentare;
- evaluarea timpului necesar îndeplinirii etapelor cercetării.

Proiectul temei include:

- etapele ulterioare de cercetare științifică;
- documentarea directă;
- formularea ipotezelor de lucru;
- modul în care urmează a fi prelucrate informațiile;
- evaluarea termenelor de prelucrare;
- termenul de verificare a ipotezelor și de fundamentare a concluziilor științifice;
- termenul de redactare a lucrării;
- termenul de susținere publică;
- operațiunile de asistență, implementare și termenele necesare acestora;
- cheltuielile necesare fiecărei etape;
- consumul de timp necesar consultării specialiștilor în diferite etape de realizare a lucrării;

- termenul necesar refacerii și definitivării lucrării.

Planul preliminar de structură a lucrării cuprinde:

- principalele idei și concluzii;
- principalele ipoteze confirmate/neconfirmate;
- modele de analiză și calcul;
- argumentația teoretică și practică;
- sursele de informare și modul de prelucrare a acestor surse;
- problemele neclarificate;
- structura lucrării.

Planul definitiv al lucrării se face după modificarea planului preliminar. Această etapă constă în redactarea și susținerea publică a lucrării științifice.

Elaborarea oricărei lucrări științifice trebuie să respecte, în linii mari, următorii pași²⁸:

1. alegerea temei (explorarea proiectului propus);
2. constituirea echipei de cercetare;
3. documentarea științifică (alegerea bibliografiei);
4. stabilirea ipotezelor de lucru și a planului lucrării;
5. întocmirea programului activității de cercetare, de abordare și elaborare a lucrării (calendarul operațiilor);
6. abordarea documentară/experimentală/cercetarea de teren;
7. prelucrarea, interpretarea și formularea tezelor principale privind rezolvarea problemei (exploatarea datelor);
8. redactarea materialului în primă formă și consultarea conducătorului științific;
9. redactarea materialului în a doua formă, ca formă finală;
10. pregătirea pentru publicare/comunicare.

Procesul cercetării constă așadar în efectuarea pașilor aferenți unei cercetări științifice. Este o succesiune de activități strâns legate, care se suprapun în mod continuu. Prima etapă determină de cele mai multe ori natura ultimului pas ce urmează a fi întreprins, astfel încât dacă nu avem grijă să luăm în considerare procedurile ulterioare încă din stadiile incipiente, putem întâmpina dificultăți grave care să ne ducă la stoparea studiului.

În concluzie, deoarece etapele implicate într-un proces de cercetare nu se exclud reciproc, nefiind nici separate și nici distincte, cercetătorul trebuie să anticipeze în mod constant cerințele ulterioare pași, indiferent de etapa procesului de cercetare în care se află.

---

²⁸ N'Da, 32.

CURSUL 5

1. Termenii cercetării științifice: teorii, ipoteze, variabile

Progresul cunoașterii se realizează printr-o continuă alternanță a teoreticului și empiricului. Astfel, în orice demers științific trebuie să se regăsească atât teoria cât și practica, între aceste două aspecte ale cercetării existând o determinare reciprocă. Nici teoria, nici practica nu sunt unitare. De asemenea, câteodată teoria este cea care precede practica, altădată rolurile se inversează. Astfel *există însă problema temporalității, trei posibilități fiind întâlnite: anterioritatea, în care caz cercetarea empirică este folosită pentru a verifica teoria, emergența, teoria născându-se pe parcursul cercetării și posterioritatea, în care caz teoria are o funcție de interpretare a unor rezultate obținute de către empiric*²⁹.

1. În genere, **teoria** se bazează pe date empirice. *Atunci când ne gândim la o posibilă contradicție între teorie și practică, mai ales în ideea unei distanțe mari între acestea, ar trebui să ne gândim la afirmația părintelui psihologiei sociale Kurt Lewin: „Nu există nimic mai practic decât o bună teorie”, pentru că o teorie corectă ne poate ajuta foarte mult în ceea ce privește acțiunile noastre*³⁰.

Rolurile teoriei și practicii sunt³¹:

Teoria	Practica
- identificarea temelor de cercetare; - formularea de concepte și clasificări complexe; - formularea ipotezelor referitoare la modul în care se produc anumite fenomene sociale; - punerea în relație a faptelor empirice unele cu altele.	- inițierea unor noi teorii, pe baza unor fapte sau rezultate noi, neașteptate; - reformularea teoriei pe baza unor noi descoperiri; - clarificarea conceptelor; - validarea sau invalidarea teoriilor propuse.

Există patru categorii de teorii:³²

1. Sistemele de clasificare *ad-hoc*, în care observațiile empirice sunt organizate și clasificate în categorii construite arbitrar;
2. Taxonomiile, reprezentând sistemele de categorii construite astfel încât să poată fi descrise relațiile dintre categorii;
3. Sistemele teoretice, care combină taxonomiile cu cadrul conceptual, descrierile, explicațiile și predicțiile fiind legate sistematic. Un sistem teoretic cuprinde un set de concepte descriptive, concepte operaționalizate (variabile) și un set de propoziții care constituie un sistem deductiv;
4. Teoriile axiomatice, cuprinzând concepte și definiții, propoziții care descriu situațiile cărora li se aplică teoria, propoziții (între care axiome și teoreme) care descriu relațiile între variabile și un sistem logic pentru deducții.

2. Perechi conceptuale: cantitativ/calitativ, validitate/fidelitate

Cantitativ și calitativ

²⁹ Șandor, 14.

³⁰ Șandor, 14.

³¹ P. Lazarsfeld (pentru rolul teoreticului) și R. K. Merton (pentru empiric), în Rotariu și Iluț (1997: 20-21) *apud* Șandor, 14.

³² Frankfort-Nachmias și Nachmias (1996:14) *apud* Șandor, 15.

Stilurile de cercetare calitativ și cantitativ sunt foarte diferite. Astfel, cercetările de tip cantitativ utilizează cifre și metode de analiză statistic, bazându-se pe măsurarea numerică a unor aspecte specifice fenomenelor studiate în vederea testării ipotezelor cauzale. Cercetările cantitative se bazează pe paradigme empirice, pozitivistice sau post-pozitivistice.

Cercetările calitative vizează descrierea unui eveniment sau a unei unități sociale. Cercetările calitative se bazează pe paradigme postmoderniste, raționaliste sau post-pozitivistice.

Punct de vedere	Întrebare	Cantitativă	Calitativă
Ontologie	Care este natura realității?	Realitatea este obiectivă și singulară, independentă de observator	Realitatea este subiectivă și multiplă
Epistemologie	Care este relația dintre cercetător și subiectul de cercetare?	Independență	Interacțiune
Axiologie	Ce rol au valorile?	Independență față de valori	Încărcată de judecăți de valoare
Retorică	Care este limbajul cercetării?	Formal	Informal
Metodologie	Care este natura procesului de cercetare?	-Deductivă -Cauză și efect -Design static, categoriile identificate înainte -Nu ia în considerare contextul -Orientată spre explicație și predicție -Evaluată în funcție de validitate și fidelitate	-Inductivă -Factori care se influențează reciproc -Design în construcție pe parcurs -Dependentă de context -Regularități și teorii construite pentru înțelegere -Evaluată prin verificare

Creswell (1994:5)³³

Cercetările cantitative/calitative se diferențiază în raport de teoriile folosite, primele fiind orientate spre verificarea, iar cele din urmă spre generarea teoriilor. Spre exemplu, o metodă de generare de teorii, pe baza analizei datelor, este metoda *grounded theory*, („teoria întemeiată”). În cadrul acestei metode sunt utilizate atât raționamentul inductiv cât și cel deductiv. Mai întâi sunt analizate datele, încercându-se identificarea unor coduri care descriu niște date similare. Codurile sunt grupate mai apoi în concepte. Urmează stabilirea ipotezelor, care sunt testate în funcție de datele existente sau de datele noi colectate. Procesul continuă cu restrângerea progresivă a numărului de ipoteze.

Cercetarea de tip cantitativ utilizează tehnici structurate, cum ar fi experimentul, sondajele, observația pe baza unei grile structurate. Cercetarea de tip calitativ folosește tehnici nestructurate, precum observația participativă, interviul individual intensiv, interviul de grup, studiile de caz, unele variante de analiză a documentelor. *În opinia multor autori dezbaterile sunt prea încălzite vizavi de o problemă care nu este reală. Ambele abordări sunt utile, contribuind fiecare în felul său la sporirea cantității de cunoștințe. În efectuarea unei cercetări este foarte util să se folosească și metode calitative și metode cantitative. Inclusiv modul în care se raportează aceste abordări la problema*

³³ *apud* Șandor, 22.

generării teoriei sugerează o astfel de abordare: calitativul contribuie la apariția unei teorii, pe care o putem testa prin intermediul cantitativului. Într-un mod similar funcționează lucrurile când ne gândim la profunzimea rezultatelor, cele calitative excelând la acest capitol, astfel încât ar putea fi util să îmbogățim rezultatele datorate metodelor cantitative cu ajutorul calitativului. În practică s-ar putea ca la începerea unei cercetări să fim mai puțin lămurii față de anumite aspecte ale fenomenului studiat, să avem de a face cu o problemă mai puțin structurată³⁴.

Din ce în ce mai des însă sunt folosite cercetările de tip mixt (*Mixed Methods Evaluation*), care folosesc concomitent tehnicile structurate și nestructurate, ori tehnicile semi-structurate.

Validitate și fidelitate

1. *Validitatea* poate fi de mai multe feluri:

- validitatea concluziilor statistice;
- validitatea de construct (coerență);
- validitatea internă sau externă.

Potrivit lui Hammersley (1987:69), o cercetare „este validă sau adevărată dacă reprezintă cu acuratețe acele trăsături ale fenomenului pe care-și propune să-l descrie, explice sau teoretizeze”. Pe scurt problema validității este: „măsurăm cu adevărat ceea ce vrem să măsurăm?”³⁵

Validitatea concluziilor statistice, potrivit lui Șandor, vizează corectitudinea testării ipotezelor. Cu alte cuvinte, acest tip de validitate urmărește:

- dacă s-a folosit procedura corectă de testare;
- dacă nu au fost identificate erori de tip I sau II;
- dacă măsurile folosite au fost cele mai potrivite;
- dacă s-au utilizat suficiente date;
- dacă relațiile respective sunt suficiente de puternice pentru a putea fi observate.

Validitatea internă vizează inferențele în relațiile cauzale pe care se bazează cercetarea. În cazul cercetărilor care nu au la bază raportul de cauzalitate, validitatea internă este înlocuită de credibilitate.

Validitatea internă urmărește dacă relațiile de tip cauză/efect testate în interiorul cercetării sunt cele care acționează în cadrul fenomenului studiat și nu altele, omise de cercetare.

Validitatea externă se referă la gradul de generalitate al rezultatelor cercetării. Astfel, acestea ar trebui să prezinte valabilitate pentru toată populația la care se referă cercetarea, nu doar pentru o categorie restrânsă. Valabilitatea externă vizează, în genere, cercetările bazate pe eșantionare.

Validitatea de construct se referă la caracteristica pe care o măsurăm și la calitatea operaționalizării acesteia, adică la modul în care au fost transpuse conceptele în variabile măsurabile. Constructele sunt niște categorii utilizate în descrierea și înțelegerea raporturilor dintre elementele unui model explicativ.

Toate aceste tipuri de validitate se află într-un raport de dependență. Astfel, validitatea concluziilor se situează la temelia validității interne, validitatea externă la baza validității de construct și cea de construct constituie fundamentul validității externe. În ceea ce privește cercetările calitative, termenul „validitate” este înlocuit cu termenul „credibilitate”.

---

³⁴ Șandor, 24.

³⁵ Șandor, 24.

O altă clasificare a validității este următoarea:

- validitatea *descriptivă*, vizând corectitudinea descrierii fenomenului studiat. Aceasta este bazată pe consensul dintre cercetători;
- validitatea *interpretării*, privind înțelesul acțiunilor sau comportamentelor din perspectiva participanților;
- validitatea *teoretică*, ținând constructele cercetătorului și relațiile cauzale dintre ele;
- validitatea în raport cu posibilitatea de a generaliza rezultatele: *internă*, pentru persoane, organizații sau instituții din comunitatea studiată, sau *externă*, pentru alte comunități, grupuri sau organizații;
- validitatea *evaluativă*, cu privire la adecvarea unor acțiuni sau evenimente din punct de vedere al unor valori.³⁶

2. *Fidelitatea* se referă la calitatea sau constanța măsurătorilor noastre. O măsură este fidelă atunci când vom obține același rezultat de fiecare dată. Astfel, rezultatul măsurării reprezintă suma dintre măsura reală și eroarea de măsurare.

Spre deosebire de științele exacte, unde instrumentele de măsură sunt precise, în cazul științelor sociale măsurările nu se pot realiza întdeauna cu fidelitate. Astfel, pot apărea diferențe între rezultatele a doi observatori care studiază același fenomen. Mai mult, rezultatul la aceeași întrebare poate să varieze de la un moment de timp la altul, chiar dacă între timp au fost identificate modificări substanțiale.

Eroarea de măsurare poate fi:

- sistematică, atunci când apare în toate măsurătorile cu o valoare constantă;
- aleatorie, când apare sporadic, în anumite situații, având valori diferite în fiecare dintre aceste situații.

Fidelitatea reprezintă raportul dintre varianta adevărată și varianta observată. Ea poate să aibă valori cuprinse între 0 (indicând o lipsă totală de fidelitate) și 1 (indicând o fidelitate totală).

În orice caz, fidelitatea se estimează în urma mai multor măsurări. Există mai multe modalități de estimare ale fidelității, cum ar fi³⁷:

- *testare-retestare* (putem aplica același instrument de măsurare în două momente de tip diferite);
- *testare paralelă* (pentru a elimina efectele generate de aplicarea aceluiași test, aplicăm teste similare);
- *testarea cu inter-evaluatori* (diferența între măsurătorile luate de către doi sau mai mulți observatori asupra aceluiași cazuri, folosind același instrument);
- *testarea privind consistența internă* (măsoară dacă mai multe variabile sau itemi care încearcă să măsoare același concept au scoruri similare. Dacă unul dintre itemi nu se potrivește cu ceilalți înseamnă că nu trebuie să facă parte din măsurile care compun conceptual).

---

³⁶ *apud* Șandor, 26.

³⁷ Șandor, 27.

CURSUL 6

Metode de cercetare/metodologia cercetării

Metodele de cercetare și metodologia cercetării nu sunt totuna.

A). *Metodele de cercetare* reprezintă acele metode/tehnici care sunt utilizate în coordonarea cercetării. Astfel, metodele de cercetare sunt utilizate de cercetători în efectuarea operațiunilor de cercetare.

Cu alte cuvinte, toate metodele utilizate de cercetători de-a lungul analizei problemelor legate de cercetare sunt denumite metode de cercetare.

Deoarece în privința obiectului cercetării, în special al cercetării aplicate, cercetătorul trebuie să ajungă la o soluție, datele disponibile și aspectele necunoscute ale problemei trebuie să fie legate între ele pentru a face posibilă revelarea acestei soluții.

Ținând cont de acest lucru, metodele de cercetare pot fi grupate astfel:

- în primul grup vom include acele metode care se referă la colectarea de date. Aceste metode vor fi utilizate atunci când datele deja disponibile nu sunt suficiente pentru a ajunge la soluția necesară;
- al doilea grup constă în acele tehnici statistice care sunt utilizate pentru stabilirea relațiilor dintre date și necunoscute;
- al treilea grup constă în acele metode care sunt utilizate pentru a evalua acuratețea rezultatelor obținute³⁸.

Metodele de cercetare care se înscriu în ultimele două categorii sunt în general considerate instrumente analitice de cercetare.

B). *Metodologia cercetării* reprezintă modalitatea sistematică de a rezolva problema supusă cercetării. Termenul „metodologie” provine din limba greacă: *methodos* (=drum sau cale) + *logos* (=știință) și are două sensuri principale:

1. descrierea tuturor pașilor pe care-i facem pe drumul către cunoaștere;
2. descrierea metodelor pe care le vom folosi.

Metodologia poate fi înțeleasă ca o știință care are ca obiect modul în care se realizează cercetarea, vizând diferitele etape adoptate de cercetători în studierea problemei de cercetare, precum și logica din spatele cercetării. Este necesar ca cercetătorul să cunoască nu numai metodele/tehnicele de cercetare, ci și metodologia cercetării. Cu alte cuvinte, nu e suficient să cunoască doar modul în care se elaborează anumite indicii sau teste sau cum se aplică anumite tehnici de cercetare, dar trebuie, de asemenea, să știe și care dintre aceste metode sau tehnici sunt sau nu relevante în cazul cercetării sale. Cercetătorii trebuie, de asemenea, să înțeleagă ipotezele care stau la baza diferitelor tehnici și trebuie să cunoască criteriile prin care vor decide că anumite tehnici și proceduri pot fi aplicate anumitor probleme. În acest sens, cercetătorul e nevoit să adapteze metodologia în funcție de problema sa, deoarece o anumită metodologie poate să varieze de la o problemă la alta. Cercetătorul trebuie să evalueze cu obiectivitate deciziile de cercetare înainte de a le implementa. El trebuie să specifice foarte clar ce decizii alege să ia și să-și motiveze alegerea, astfel încât aceasta să poată fi evaluată și de ceilalți.

Așadar, putem trage concluzia că *metodologia de cercetare are numeroase dimensiuni și că metodele de cercetare fac parte din metodologia de cercetare. Astfel, domeniul de aplicare a metodologiei de cercetare este mai larg decât cel al metodelor de cercetare.*

---

³⁸ Kothari, 8.

Astfel, atunci când vorbim despre metodologia cercetării, nu discutăm doar despre metodele de cercetare, dar luăm în considerare și logica din spatele metodelor pe care le folosim în contextul studiului nostru de cercetare și explicăm de ce folosim o anumită metodă sau tehnică, astfel încât rezultatele cercetării să poată fi evaluate fie de către cercetător însuși, fie de către alți cercetători.

O serie de întrebări, de genul: *De ce a fost efectuat un studiu de cercetare? Cum a fost definită problema cercetării? În ce mod și de ce sa formulat ipoteza? Ce date au fost colectate? Ce metodă a fost adoptată? De ce a fost folosită o anumită tehnică de analiză a datelor?*, precum și alte întrebări similare apar de obicei atunci când vorbim despre metodologia de cercetare referitoare la o problemă sau la un studiu de cercetare.

Metodologia cercetării este utilă în diverse domenii, cum ar fi administrația publică, mediul afacerilor, dezvoltarea comunitară sau asistența socială.

Etapele metodologiei sunt următoarele:

- operaționalizarea;
- alegerea metodei de cercetare;
- construirea instrumentelor;
- selectarea cazurilor.

În etapa de operaționalizare se stabilesc principalele concepte care vor fi utilizate și modul în care sunt definite aceste concepte. Totodată, se stabilesc variabilele corespunzătoare acestor concepte și indicatorii ce urmează a fi folosiți. Operaționalizarea mai stabilește și nivelul de măsurare la care ne propunem să ajungem, unitățile de măsură cele mai potrivite etc. De la operaționalizarea conceptelor ajungem la nivelul variabilelor. Schimbările care pot să apară în variabila dependentă sunt explicate pe baza variabilelor independente. Câteodată se introduc variabile de control cu scopul de a stabili dacă asocierea observată între variabila dependentă și variabilele independente este reală sau doar aparentă. Formularea ipotezelor indică relația dintre fenomenul care este explicat și variabilele explicative sau independente.

C). *Relația dintre cercetare și metoda științifică*

Cercetarea și metoda științifică sunt strâns legate. Cercetarea este *o anchetă privind natura, motivele și consecințele unor circumstanțe, dacă aceste circumstanțe sunt controlate experimental sau înregistrate exact așa cum apar. În plus, cercetarea implică faptul că cercetătorul este interesat de rezultate mai mult decât particulare; el este interesat de repetabilitatea rezultatelor și de extinderea acestora la situații mai complicate și generale*³⁹.

Pe de altă parte, termenul care desemnează metodele și tehnicile de cercetare, chiar dacă variază considerabil de la o știință la alta, este acela de metodă științifică. Potrivit lui Karl Pearson, *metoda științifică este una și aceeași în ramurile (științei) și această metodă este metoda tuturor minților instruite logic ... unitatea tuturor științelor constă în metodele, nu în materia sa; omul care clasifică fapte de orice fel, care vede relația lor reciprocă și descrie secvențele lor, aplică metoda științifică și este un om al științei*⁴⁰.

Idealul științei este acela de a realiza o interdependență sistematică a faptelor, prin experimentare, observare și argumentare logică.

Metoda științifică urmărește să obțină adevărul în conformitate cu considerațiile de ordin logic. Logica ajută la formularea propozițiilor în mod explicit și precis, astfel încât variantele alternative să devină clare. Mai mult, logica dezvoltă consecințele unor astfel de variante, iar atunci când acestea sunt comparate cu fenomene observabile, cercetătorul

³⁹ Bernard, Ostle, Richard W. Mensing, *Statistics in Research*, 3rd ed. (Amesowa: The Iowa State University Press, 1975), 2.

⁴⁰ Karl Pearson, *The Grammar of Science* (New York: Meridian Books, Inc., 1957), 10–12.

poate să decidă care alternativă este cea mai compatibilă cu faptele observate. Toate acestea se fac prin investigații experimentale și anchete care constituie părțile integrale ale metodei științifice.

Experimentarea are ca scop testarea ipotezelor și descoperirea unor noi relații cauzale. Dar concluziile stabilite în baza datelor experimentale sunt de obicei criticate, fie din cauza ipotezelor greșite, fie din cauza experimentelor prost proiectate ori greșit executate, fie pentru interpretările adesea defectuoase. Ca atare, cercetătorul trebuie să acorde toată atenția posibilă proiectului experimental și să prezinte doar inferențe probabile. Scopul anchetelor de sondaj poate fi, de asemenea, acela de a furniza informații colectate științific pentru a funcționa ca bază pentru concluzii.

Trăsăturile metodei științifice sunt, în concluzie, următoarele:

1. se bazează pe dovezi empirice;
2. folosește concepte relevante;
3. se angajează numai în baza unor considerații obiective;
4. presupune neutralitatea etică, adică face doar declarații corecte și adecvate cu privire la obiectele populației;
5. urmărește realizarea unor predicții probabiliste;
6. metodologia sa este supusă examinării critice a tuturor celor interesați, în scopul de a putea fi utilizată în testarea concluziilor prin replicare;
7. își propune să formuleze unele axiome cu caracter general sau termenii teoriilor științifice⁴¹.

Astfel, *metoda științifică încurajează un mod de procedură riguros, impersonal, dictat de cerințele logicii și procedurii obiective*⁴². În consecință, metoda științifică implică un obiectiv, un mod de gândire logic și sistematic, adică fără prejudecăți generale sau de ordin personal, modalități specifice prin care constată calitățile demonstrabile ale unui fenomen capabil să fie verificat. Cercetătorul trebuie să respecte regulile raționamentului logic, având grijă ca ancheta să se desfășoare într-un mod ordonat.

Studiul metodologiei cercetării științifice ne oferă instruirea necesară în colectarea materialelor, precum și indexarea cărților. Totodată, ne pregătește să utilizăm tehnicile de colectare a datelor corespunzătoare anumitor probleme, statisticile și chestionarele. Ne învață să facem în mod controlat experimente, să ținem evidența probelor, să sortăm aceste probe și să le interpretăm. De fapt, importanța cunoașterii metodologiei cercetării sau a modului în care se realizează cercetarea provine din următoarele considerații:

- pentru cine se pregătește pentru o carieră de cercetare, importanța cunoașterii metodologiei de cercetare și a tehnicilor de cercetare este evidentă. Cunoașterea metodologiei oferă o pregătire serioasă, în special cercetătorului aflat la început de drum, pe care îl ajută să-și disciplineze gândirea, printr-o „îndoială a minții” care să-i faciliteze observarea obiectivă a domeniului abordat. Prin urmare, cei care aspiră la o carieră în cercetare trebuie să-și dezvolte abilitatea de a folosi tehnicile și metodele de cercetare și să înțeleagă logica din spatele acestora.
- cunoașterea modului de realizare a cercetării încurajează cercetătorul să evalueze și să utilizeze rezultatele cu încredere.
- știind cum se face cercetarea, putem spune că deținem un nou instrument intelectual de a privi lumea și de a judeca obiectiv lucrurile. În consecință,

---

⁴¹ Kothari, 9.

⁴² Carles L. Lastrucci, *The Scientific Approach: Basic Principles of the Scientific Method* (Cambridge, Mass.: Schenkman Publishing Co., Inc., 1967), 7.

metodologia ne permite folosirea deciziilor inteligente cu privire la problemele cu care ne confruntăm în viața practică, de zi cu zi.

- în această eră de progres științific, suntem în multe privințe consumatori ai rezultatelor cercetării și putem să le folosim inteligent, cu condiția să putem judeca adecvarea metodelor prin care acestea au fost obținute. Cunoașterea metodologiei ne ajută să obținem anumite rezultate pe care să le putem și să putem lua decizii raționale⁴³.

---

⁴³ Kothari, 10.

CURSUL 7

ALEGEREA/FORMULAREA TEMEI DE CERCETARE ȘTIINȚIFICĂ

1. Alegerea temei

Cunoașterea științifică include două momente esențiale: cel al acumulării de informații și cel al creației științifice. Aceste momente se află într-o relație permanentă de interdependență.

Procesul creației științifice cuprinde trei faze: *faza pregătitoare*, constând în formularea ipotezelor; *faza de investigare* sau testarea ipotezelor și *faza de finalizare*, respectiv comunicarea rezultatelor.

Alegerea temei de cercetare are loc în faza pregătitoare a actului de creație științifică, fiind, de fapt, prima etapă a investigației științifice.

Se recomandă parcurgerea următorilor pași în alegerea unei teme⁴⁴:

1. identificarea domeniului de interes;
2. identificarea unor sub-domenii din domeniul respectiv;
3. formularea unor întrebări de cercetare;
4. formularea obiectivelor generale și specific ale cercetării;
5. verificarea/evaluarea obiectivelor în funcție de cantitatea de muncă necesară, timpul de care dispunem, resursele financiare, expertiza cercetătorului sau a echipei de cercetare.

Alegerea temei de cercetare are la bază următoarele principii:

- temele complexe au rezultate optime dacă sunt abordate în cadrul unor echipe mari de cercetare;
- temele complexe se divizează de obicei și sunt distribuite unor echipe și cercetători individuali;
- în general, cercetătorii își aleg tema de cercetare științifică în funcție de preocupările lor intelectuale;
- riscul din cercetarea științifică poate fi majorat sau, dimpotrivă, diminuat cu ocazia alegerii temei.

Cunoștințele pe care le are cercetătorul cu privire la subiectul cercetării reprezintă un criteriu determinant în alegerea temei. În primul rând, specializarea cercetătorului ar trebui să fie compatibilă, într-un grad cât mai înalt, cu cerințele, conținutul și natura temei de cercetare. În al doilea rând, cu cât cercetătorul deține mai multe cunoștințe despre subiect, cu atât volumul de documentare-învățare e mai mic, astfel încât termenul de realizare a temei să poată fi respectat. De aceea, atunci când alege tema, cercetătorul ar trebui se informeze temeinic în prealabil, atât sub aspect teoretic cât și practic.

2. Formularea problemei de cercetare

Formularea unui subiect general într-o cercetare constituie primul pas într-o anchetă științifică. În esență, sunt implicați doi pași, respectiv formularea problemei de cercetare, prin care este dovedită înțelegerea temeinică a acesteia, și reformularea inteligibilă a termenilor din punct de vedere analitic.

Cercetătorul va trebui să identifice mai întâi problema pe care dorește să o studieze. Cu alte cuvinte, el trebuie să se decidă cu privire la domeniul general de interes din care

---

⁴⁴ Ranjit Kumar, *Research Methodology: A Step-by-Step Guide for Beginners*, 3rd edition (Sage, 2011) apud Șandor, 62.

face parte subiectul vizat de cercetare. Astfel, problema poate fi abordată mai întâi la modul general, urmând ca posibilele ambiguități să fie deslușite mai târziu.

Mai întâi, cercetătorul studiază anumite lucrări⁴⁵ și observații de teren⁴⁶. Apoi încearcă să formuleze problema de cercetare, prin dezvoltarea unei înălțurii de argumente care traduc preocuparea majoră față de această problemă, indicând motivele pentru care merită să fie studiată.

C. R. Kothari identifică două tipuri de probleme de cercetare:

- care se referă la stările naturii;
- care se referă la relațiile dintre variabile.

Cea mai bună modalitate de a înțelege problema constă în discuții între colegi pe marginea subiectului dat, sau cu alte persoane care au o anumită experiență în domeniu. Într-o instituție academică, cercetătorul poate căuta ajutor de la un coordonator care este, de obicei, un om experimentat și care are în vedere mai multe probleme de cercetare. Adesea, coordonatorul pune problema în termeni generali. La rândul său, cercetătorul trebuie să restrângă problema, exprimând-o în termeni operaționali. Întrebările au un rol esențial în cercetare și se prezintă sub formă de enunțuri interogative care reformulează problema, pe când ipotezele reprezintă răspunsurile anticipate la aceste întrebări. Poziția tezei reprezintă orientarea principală a cercetătorului, pe care acesta se străduiește să o apere, și se păstrează de-a lungul întregii cercetări, influențând selectarea literaturii de specialitate pe care cercetătorul urmează să o examineze, ca să se familiarizeze cu subiectul cercetării. El poate revizui două tipuri de literatură: *conceptuală*, privind conceptele și teoriile, și empirică, constând în studii similare făcute anterior. Scopul acestei analize constă în însușirea datelor și a materialelor disponibile, conducând la așezarea problemei de cercetare într-un context semnificativ. Apoi cercetătorul repetă problema în termeni analitici sau operaționali, adică o formulează. Acesta reprezintă unul dintre cei mai importanți pași ai cercetării. Definirea cât mai exactă a problemei care urmează a fi investigată ajută la diseminarea datelor relevante de cele irelevante. Stabilirea obiectivului este fundamentală, deoarece *determină datele care trebuie să fie colectate, caracteristicile datelor relevante, relațiile care urmează să fie explorate, alegerea tehnicilor care trebuie utilizate în aceste explorări și forma raportului final. Formularea problemei urmează un model secvențial, prin setarea unui anumit număr de formulări, în care fiecare formulare este mai clară decât cea precedentă, fiind exprimată în termeni mai analitici și mai realiști în ceea ce privește datele și resursele disponibile*⁴⁷.

De precizat că în timpul redactării tezei pot să apară informații care să conducă la o reorientare (tehnică sau strategică) necesară a anumitor aspecte ale problemei sau a întrebărilor și ipotezelor.

3. Constituirea echipei de cercetare

Elaborarea temei presupune o organizare specială, la care participă atât cercetătorii cât și managerii instituției sub egida căreia se desfășoară cercetarea.

Actul de creație este prin definiție individual. Prin urmare, și răspunderea este individuală, chiar dacă e vorba despre o temă elaborată de un singur cercetător sau despre una mai complexă, elaborată de o echipă de cercetare, în care răspunderea principală cade asupra șefului echipei. Organizarea cercetării în echipă este un model mai complex, dar care în esență cuprinde majoritatea aspectelor care privesc și organizarea cercetării unei teme în mod individual. Echipa de cercetare este o structură de organizare cu caracter nepermanent, cuprinzând un număr variabil de membri, reuniți din cadrul uneia sau mai

⁴⁵ Fără să treacă încă la elaborarea unei bibliografii.

⁴⁶ Fără să realizeze sistematic o anchetă în faza asta.

⁴⁷ A se vedea Kothari, 13.

multor instituții, și funcționează numai pe durata elaborării temei de cercetare. Totodată, un cercetător poate face parte din mai multe echipe.

Avantajele organizării cercetării în echipă constau în:

- scurtarea timpului de elaborare a unei cercetări;
- formarea rapidă a noilor cercetători;
- fundamentarea concluziilor lucrării de cercetare datorită schimbului opinii.

Munca în echipă presupune totuși unele mici dezavantaje pentru cercetătorii individuali, cum ar fi disciplina de echipă, care poate restrânge deseori inițiativa și creativitatea individuală.

Echipa de cercetare trebuie să cuprindă un număr strict de cercetători, aleși în funcție de competența în domeniul temei de cercetare. Totodată, printre membrii echipei de cercetare trebuie să se afle atât cercetători cu experiență cât și cercetători tineri, aceștia din urmă având capacitatea de a se forma mai ușor, de a observa unele erori cu care ceilalți, experimentați, s-au obișnuit și de a veni cu idei originale. Echipa funcționează la nivel optim dacă între membrii acesteia se stabilesc raporturi bazate pe respect. Sarcinile de cercetare trebuie să fie distribuite fără ambiguități și părtinire membrilor de către șeful echipei de cercetare. Conducătorul echipei ar trebui să fie o persoană cu autoritate științifică în domeniu și, în plus, un bun organizator, exigent, capabil de dialog, un negociator în înlăturarea potențialelor divergențe dintre membrii echipei.

CURSUL 8

1. Formularea și dezvoltarea ipotezelor

După studiul literaturii de specialitate, urmează formularea și dezvoltarea ipotezelor de lucru. Astfel, orice cercetare debutează prin explicitarea naturii problemei care urmează să fie studiată, consolidând un set de concepte/noțiuni abstracte prin care este reprezentată lumea.

Ipotezele se deduc din teorie, fiind niște enunțuri despre posibila relație dintre mai multe variabile. Astfel fiecare propoziție dintr-o teorie este o posibilă ipoteză. *După definiția dată de Caplow (1970:119), „o ipoteză este enunțul unei relații cauzale într-o formă care permite verificarea empirică”. Din această definiție putem vedea și care este rolul cel mai important al ipotezelor – cel de testare sau verificare a teoriei. Într-un sens mai larg ipotezele au rolul de a descrie în termeni concreți ce ne așteptăm să se întâmple în studiul nostru. Ipotezele pot lua mai multe forme, gen variabila independentă influențează, afectează, prezice, crește împreună, este în legătură cu, este o condiție necesară, este o condiție suficientă, este o condiție necesară și suficientă, ș.a.m.d., toate relativ la variabila dependentă (cea pe care o studiem). Un set de astfel de ipoteze se constituie într-o teorie. Karl Popper consideră că numărul de ipoteze posibile pentru o teorie este infinit, astfel încât confirmarea unei ipoteze nu duce la confirmarea teoriei și de aceea ajunge la concluzia că cel mai important lucru pentru o teorie este ca aceasta să fie falsificabilă (să poată fi invalidată), ceea ce se poate face prin invalidarea unei singure ipoteze. În practică, fiecare teorie conține (cel puțin în mod explicit) un set restrâns de ipoteze⁴⁸.*

Ipotezele de lucru reprezintă încercările de a identifica și testa consecințele logice sau empirice ale cercetării, astfel încât maniera în care sunt dezvoltate este deosebit de importantă. Ele au rolul de a ghida cercetătorul prin delimitarea zonei de cercetare, menținându-l pe calea cea bună. Ipotezele afectează modul în care sunt efectuate testele în analiza datelor, precum și calitatea datelor necesare analizei.

Într-o cercetare de tip deductiv, teoria și ipotezele se stabilesc în urma parcurgerii studiului bibliografic. Teoria este, în acest caz, o concluzie logică a studiului bibliografic.

Într-o cercetare de tip inductiv, teoriile și ipotezele se dezvoltă pe parcursul studiilor.

Ipotezele de lucru pot fi dezvoltate astfel:

- prin discuții purtate cu colegi și experți cu privire la problema, originea și obiectivele cercetării, în identificarea unei soluții;
- prin examinarea datelor și a înregistrărilor, dacă acestea sunt disponibile, referitoare la problema eventualelor tendințe, particularități și alte indicii;
- prin revizuirea studiilor similare din domeniu sau a studiilor privind probleme similare;
- prin investigația personală exploratorie, care implică interviuri pe teren, la scară limitată, cu părțile interesate și cu anumiți indivizi care manifestă o viziune capabilă să asigure o mai bună înțelegere a aspectelor practice ale problemei⁴⁹.

Ipotezele de lucru survin examinării subiectului și a datelor/materialelor disponibile, a studiilor aferente și avizului experților/părților interesate. Cu cât sunt mai bine determinate terminologic, cu atât ipotezele de lucru sunt mai utile. Câteodată

---

⁴⁸ Șandor, 18.

⁴⁹ Kothari, 13.

ipotezele de lucru pot lipsi⁵⁰, dar, ca regulă generală, existența lor constituie un pas important în majoritatea problemelor de cercetare.

2. Determinarea planului de eșantionare

După cum specifică C. R. Kothari, toate elementele luate în considerare în orice domeniu de cercetare constituie un „univers” sau „o populație”. Enumerarea completă a elementelor din „populație” este cunoscută sub numele de *anchetă de recensământ*. Teoretic, printr-o astfel de anchetă obținem cea mai mare precizie. Dar, în practică, lucrurile se schimbă, deoarece chiar și cel mai mic element dintr-o astfel de anchetă va deveni mai mare și mai mare pe măsură ce crește numărul de observații. Mai mult decât atât, nu există nicio modalitate de a verifica gradul prejudecăților sau extinderea acestora, cu excepția unei revizuirii sau a unei verificări a eșantionului. În plus, acest tip de anchetă implică mult timp, bani și energie. În practică, ancheta recensământului nu este totdeauna posibilă. *De exemplu, testarea sângelui se face doar pe bază de eșantioane. Prin urmare, destul de des selectăm doar câteva elemente din univers în scopul studierii noastre. Elementele astfel selectate constituie ceea ce se numește tehnic un eșantion. Cercetătorul trebuie să decidă modul de selectare a unei mostre sau ceea ce este popular cunoscut sub numele de model de eșantion. Cu alte cuvinte, un plan de eșantionare este un plan definit determinat înainte de colectarea efectivă a unor date pentru obținerea unei mostre dintr-o anumită populație*⁵¹.

Eșantionarea poate fi de *probabilitate* sau de *non-probabilitate*. Astfel, eșantionările de probabilitate arată că fiecare element are o probabilitate cunoscută de a fi inclus în plan. Eșantioanele de non-probabilitate, din contră, împiedică cercetătorul să determine probabilitatea elementelor.

Eșantioanele de probabilitate constau în:

- prelevarea aleatorie simplă;
- eșantionarea sistematică;
- eșantionarea stratificată;
- prelevarea de probe în grup/zonă.

Eșantioanele de non-probabilitate sunt cele bazate pe:

- eșantionarea convențională;
- eșantionarea judecătorească;
- tehnicile de eșantionare a cotelor.

*Tipuri de eșantionare*⁵²:

1. *Eșantionarea deliberată (intențională sau de non-probabilitate)* este o metodă care implică selecția deliberată a unui anumit tip de unități ale dintr-o anumită populație, pentru a constitui un eșantion care reprezintă acea populație. Acest tip de eșantionare devine convențională atunci când elementele sunt selectate dintr-o populație în scopul de a fi incluse în eșantion pe baza ușurinței de acces. Dacă un cercetător dorește să obțină date despre pâine, de exemplu, el poate selecta un număr fix de stații de magazine *Pan Group* și poate efectua interviuri în aceste puncte de distribuție. Acesta reprezintă un exemplu de eșantion de „comoditate” al cumpărătorilor de pâine, dar poate da rezultate foarte părtinitoare, în special atunci când populația nu este omogenă. Pe de altă parte, în evaluarea

---

⁵⁰ Cum ar fi în cazul cercetărilor exploratorii sau formularelor care nu vizează testarea ipotezei.

⁵¹ Cf. Kothari, 15.

⁵² Kothari, 15-17.

eșantionului, judecata cercetătorului este utilizată pentru selectarea elementelor pe care le consideră reprezentative pentru populație. De exemplu, el poate lua în considerare un eșantion de judecată din rândul studenților, pentru a asigura reacții la o nouă metodă de predare. Eșantionarea convențională este folosită destul de frecvent în cercetarea calitativă, unde predomină dezvoltarea ipotezelor de lucru, în detrimentul generalizării la nivel de populații.

2. *Eșantionarea aleatorie simplă* (sau eșantionarea *la întâmplare/de probabilitate*) apare în cazul în care fiecare element din populație are șanse egale de includere în eșantion și fiecare dintre probele posibile, în cazul unei populații finite, are aceeași probabilitate de a fi selectată. Această procedură oferă fiecărui element o probabilitate egală de a fi selectat. De exemplu, dacă trebuie să selectăm un eșantion de 300 articole dintr-un univers de 15.000 de articole, putem pune numele sau numerele tuturor celor 15.000 de articole pe foi de hârtie, urmând să extragem un număr, ca la loterie. Utilizarea tabelelor cu numere aleatorii este o altă metodă de eșantionare aleatorie. Pentru a selecta eșantionul, fiecare element primește un număr de la 1 la 15.000. Apoi, 300 de numere din cinci cifre sunt selectate din tabel, în mod aleatoriu. Alegem, cu alte cuvinte, un punct de pornire aleatoriu, după care utilizăm un model sistematic de procedură în masă. S-ar putea să începem cu al patrulea rând, în a doua coloană și să coborâm spre coloana din partea de jos a tabelului, după care să trecem în partea de sus a coloanei următoare din dreapta. Deoarece numerele au fost plasate în tabel într-un mod complet aleatoriu, rezultatul eșantionului este și el aleatoriu. Dacă ne raportăm la o populație infinită, selectarea fiecărui element este controlată de aceeași probabilitate, în timp ce selecțiile succesive sunt independente una de cealaltă.
3. *Eșantionarea sistematică* reprezintă metoda cea mai practică de eșantionare. Ea constă în selectarea fiecărui al cincilea nume dintr-o listă, fiecare a cincea casă dintr-o parte a unei străzi etc. Și această eșantionare conține aspecte aleatorii, deoarece numerele de la care pleacă sunt alese la întâmplare. Această procedură este utilă atunci când există un cadru de eșantionare sub forma unei liste. Într-o astfel de situație, proiectarea procesului de selecție începe prin alegerea unui punct aleatoriu din listă. Apoi se selectează element cu element, până când numărul securizat este asigurat.
4. *Eșantionarea stratificată* se aplică în situația în care populația din care urmează să fie extras un eșantion nu constituie un grup omogen. Această tehnică constă în stratificarea populației într-un număr de sub-populații suprapuse sau în straturi din care se extrag aleatoriu elemente.
5. *Eșantionarea cotelor* este cea mai importantă formă de eșantionare non-probabilitate. Aceasta este o consecință a faptului că în eșantionarea stratificată costurile impuse de prelevarea aleatorie de probe din straturi individuale sunt adesea extrem de costisitoare, astfel încât interviuatorii sunt pur și simplu nevoiți să folosească cote pentru a ocupa diferite straturi, selecția efectivă a elementelor pentru eșantion fiind lăsată la latitudinea celui care efectuează interviul. Dimensiunea cotei pentru fiecare strat este în general proporțională cu dimensiunea stratului respectiv din populație. Eșantioanele cotelor sunt, mai degrabă, eșantioane de judecată decât eșantioane aleatorii.
6. *Eșantionarea cluster* implică gruparea populației și apoi selectarea grupurilor, mai degrabă decât a elementelor individuale pentru includerea în eșantion. Metoda de grupare poate să facă procedura de eșantionare relativ mai ușoară, ducând la creșterea eficienței muncii pe teren, în special în cazul de interviuri personale.

7. *Eșantionarea zonei* este o metodă înrudită cu prelevarea de eșantioane și este adesea utilizată când zona geografică de interese se întâmplă să fie una mare. În cazul eșantionării zonei, divizăm mai întâi suprafața totală într-un număr de zone mai mici, care nu se suprapun, numite în general cluster geografice, apoi din aceste zone mai mici e selectat un număr aleator și toate unitățile din aceste zone mici sunt incluse în eșantion. Eșantionarea zonei este deosebit de utilă atunci când nu avem lista populației în cauză. De asemenea, interviul în teren este mai eficient, deoarece interviuatorul poate avea multe interviuri la fiecare locație.
8. *Eșantionarea în mai multe etape* este o dezvoltare ulterioară a ideii de prelevare a probelor de cluster. Această tehnică este destinată unor anchete mari care se extind la o zonă geografică considerabil mare, cum ar fi o țară întreagă. În cadrul mai multor etape de eșantionare, prima etapă poate fi selectarea primelor mari unități de eșantionare, cum ar fi statele, apoi județele, apoi orașele și în cele din urmă anumite familii din interiorul acestor orașe. Dacă se aplică metoda de eșantionare aleatorie în toate etapele, procedura de eșantionare este descrisă ca o prelevare aleatorie în mai multe etape.
9. *Eșantionarea secvențială* este un model de probă oarecum complex, unde dimensiunea finală din eșantion nu este fixat în avans, ci este determinat în funcție de deciziile matematice, pe baza informațiilor obținute în urma progresului studiului. Acest plan de eșantionare este de obicei adoptat în conformitate cu planul de eșantionare de acceptare, în contextul controlului statistic al calității.

În practică, pot fi utilizate în același studiu mai multe metode de eșantionare, conducând la apariția unei eșantionări mixte.

CURSUL 9

1. Pregătirea proiectului de cercetare

După ce finalizează procesul de formulare în termeni clari a problemei, cercetătorul trebuie să pregătească proiectul de cercetare, adică să precizeze structura conceptuală în cadrul căreia va efectua cercetarea. Scopul proiectării cercetării este acela de a asigura colectarea de dovezi relevante cu cheltuieli minime de efort, timp și bani. Dar modul în care pot fi realizate toate acestea depinde în principal de scopul cercetării.

Scopul cercetării poate fi:

- explorarea;
- descrierea;
- diagnosticul;
- experimentarea⁵³.

În cazul în care scopul studiului de cercetare este explorarea, este de preferat un proiect flexibil de cercetare, care oferă oportunitatea de a lua în considerare mai multe aspecte diferite ale unei probleme. Când scopul studiului de cercetare constă în descrierea exactă a unei situații sau a unei asocieri între variabile, proiectul adecvat va fi unul care minimizează prejudecățile și maximizează fiabilitatea datelor colectate și analizate.

Dintre proiectele de cercetare, amintim testarea ipotezelor experimentale și non-experimentale.

Pregătirea proiectului de cercetare implică de cele mai multe ori:

- mijloacele de obținere a informațiilor;
- disponibilitatea și abilitățile cercetătorului și ale personalului său (dacă există);
- explicarea modului în care vor fi organizate mijloacele selectate de obținere a informațiilor și raționamentul care conduce la selecție;
- timpul disponibil pentru cercetare;
- factorul de cost referitor la cercetare, adică finanțarea disponibilă în acest scop⁵⁴.

2. Strategii de cercetare

Strategiile de cercetare se pot clasifica astfel:

- experimentale sau non-experimentale;
- transversale sau longitudinale;
- comparative sau non-comparative;
- cu o metodă sau mai multe;
- studii de caz sau ale fenomenelor de masă;
- cu interacțiune cercetător-subiect (obtruzive) sau fără (non-obtruzive sau discrete);
- interactivă (subiectul intervine pe parcursul cercetării) sau non-interactivă;
- cantitative sau calitative⁵⁵.

3. Alegerea metodei și tehnicii de cercetare

Alegerea metodei de cercetare trebuie să fie argumentată teoretic, metodologic și practic. Putem să optăm pentru una din cele cinci metode de cercetare în realizarea studiului nostru, respectiv:

- observația;
- experimental;
- sondajul de opinie;

---

⁵³ Kothari, 14.

⁵⁴ Cf. Kothari, 14.

⁵⁵ Ioan Mărginean, *Proiectarea Cercetării Sociologice* (Iași: Polirom, 2000), apud Șandor, 56.

- interviul;
- analiza documentelor.

Fiecare metodă comportă anumite avantaje și dezavantaje, așa că uneori cercetătorii apelează la folosirea mai multor metode (*triangulație*). Spre exemplu, sondajul de opinie ne ajută să obținem informații bune, dar nu suficient de profunde. Apelăm așadar la interviu, care ne poate oferi date relevante la nivelul unei întregi populații. Dezavantajul metodei interviului constă în faptul că informațiile obținute se generalizează mai greu.

4. Documentarea în cercetarea științifică

Documentarea face parte din faza de alegere a temei, fiind o etapă în care cercetătorul debutant trebuie să realizeze o informare-documentare sumară, permițându-i să pună tema în relație cu cunoștințele sale anterioare.

Documentarea este o relație teoretico-practică în care cercetătorul se familiarizează cu următoarele aspecte:

- întreaga teorie a domeniului în care se circumscrie tema;
- conceptele, noțiunile și categoriile;
- aparatul critic, *pro* și *contra*, asupra temei;
- indicatorii și metodele de măsurare și analiză.

Un bun rezultat în perioada de documentare este posibil dacă se ține cont de următoarele:

- cercetătorul să aibă un minim de noțiuni fundamentale referitoare la documentare, ca fază importantă a cercetării științifice;
- cercetătorul să cunoască rețeaua de documentare;
- cercetătorul să aibă îndemânarea de a folosi instrumentele și tehnicile de lucru specifice documentării. El trebuie să țină cont de faptul că documentarea diferă de la o cercetare la alta, nu numai în funcție de domeniu sau temă, ci și de tipul documentării.

Studiul bibliografic are în vedere următoarele tipuri de documente:

- primare;
- secundare;
- terțiare.

Documentele primare cuprind următoarele surse bibliografice: raport științific; raport tehnic; culegeri de lucrări științifice; disertație; proiect; documentație tehnică; lucrări prezentate la diferite monografii; manifestări științifice; reviste; periodice; reviste științifice; articole; ziare; publicații preliminare; cărți; invenții; descrierile de invenții; manuale etc.

Documentele secundare sunt surse provenind din prelucrarea analitică și sintetică a informațiilor din documentele primare și au scopul de a le evidenția pe acestea. Cele mai importante surse secundare sunt: cataloagele, cuprinzând semnalări de lucrări existente într-o bibliotecă; bibliografiile, respectiv listele de semnalare a unor lucrări selectate în funcție de anumite criterii (valoare tematică, categorii de documente, timp, autor); revistele de referate; indexurile, atașate la finalul unei lucrări și cuprinzând cuvinte cheie, autori, nume, titluri, instituții, subiecte, referințe bibliografice.

Printre *documentele terțiare* se numără enciclopediile, sintezele informative și documentare, îndreptarele, dicționarele, tratatele. Sursele terțiare constau în prelucrarea informațiilor prin analiză, evaluare, comparare sau sinteză. Ele au o formă complexă, cu un grad crescut de adevăr și generalizare și cu posibilități avansate de punere în valoare.

CURSUL 10

1. Colectarea datelor

În rezolvarea oricărei probleme din viața reală constatăm că avem la îndemână nu numai date adecvate, ci și inadecvate. Prin urmare, trebuie să învățăm să le selectăm pe cele adecvate. Sunt câteva modalități de colectare a datelor potrivite, care diferă considerabil unele față de altele, în funcție de costuri, timp și alte resurse aflate la dispoziția cercetătorului.

Astfel, datele primare pot fi colectate fie prin experiment, fie prin sondaj. Dacă cercetătorul efectuează un experiment, observă unele măsurători cantitative sau niște date cu ajutorul cărora examinează adevărul conținut de ipoteze.

În funcție de natura, obiectivul și amploarea investigației, de resursele financiare, timpul disponibil și gradul de precizie dorit, cercetătorul trebuie să selecteze o metodă de colectare a datelor. În cazul unui studiu, datele pot fi colectate în unul sau mai multe dintre următoarele moduri:

A. Prin observație

Investigatorul colectează informații, fără să apeleze la interviul respondenților. Informațiile obținute se referă la ceea ce se întâmplă în prezent, fără să fie influențate nici de comportamentul trecut, nici de cel viitor, nici de intențiile sau atitudinile respondenților. Această metodă este, fără îndoială, o metodă costisitoare și informațiile obținute sunt, de asemenea, limitate. Ca atare, nu este potrivită în anchetele în care sunt vizate eșantioane mari.

B. Prin interviul personal

Anchetatorul urmează o procedură rigidă și caută răspunsuri la un set de întrebări preconcepute, prin intermediul unor interviuri personale. Colectarea datelor se face în acest caz într-un mod structurat, depinzând într-o mare măsură de abilitatea intervievatorului.

C. Prin interviuri telefonice

Această metodă de colectare a informațiilor implică contactarea respondenților pe telefonul personal. Metoda joacă un rol important în sondajele industriale din regiunile dezvoltate, în special atunci când timpul alocat sondajului este limitat.

D. Prin chestionare

Prin apel la această metodă de cercetare, cercetătorul intră în contact cu respondenții. Este cea mai amplă metodă utilizată în diferite sondaje economice și de afaceri. Ca să fie eficient, chestionarul trebuie să fie pregătit cu maximă atenție. De aceea, înainte de a aplica această metodă, de obicei se face un studiu pilot pentru testarea chestionarului, prin care sunt evidențiate punctele slabe ale acestuia.

E. Prin programe

Programele, pentru care sunt instruiți anumiți operatori să le folosească, conțin anumite întrebări relevante, ce urmează a fi adresate respondenților. Datele sunt colectate prin completarea acestor programe de către operatori, pe baza răspunsurilor oferite de respondenți. Această metodă stă în mare măsură la mâna operatorilor. Din acest motiv,

cercetătorul inițiază adesea unele verificări pe teren, cu rolul de a verifica dacă activitatea operatorilor este sau nu reală.

2. Executarea proiectului

Executarea proiectului constituie unul dintre cei mai importanți pași în procesul de cercetare. Dacă executarea proiectului se realizează corect, datele colectate sunt adecvate și de încredere. Cercetătorul urmărește dacă proiectul este executat într-un mod sistematic și dacă se înscrie în timpul alocat. În cazul în care ancheta este realizată prin intermediul unor chestionare structurate, datele mai pot fi prelucrate. Într-o astfel de situație, întrebările, precum și posibilele răspunsuri pot fi codificate. Dacă datele se colectează prin interviuri, se selecționează și se instruiesc operatorii. Apoi, cercetătorul organizează verificări ocazionale pe teren, pentru a se asigura că interviuatorii își îndeplinesc sarcinile în mod sincer și eficient. O atenție deosebită atrag factorii neprevăzuți. În acest sens, se iau măsuri pentru a se asigura că ancheta se află sub control statistic, astfel încât informațiile colectate să fie conforme cu cele predefinite în standardele de precizie. Totodată, în cazul în care unii dintre respondenți nu cooperează, se folosesc metode specifice de rezolvare a acestei probleme. Una dintre metode rezidă în realizarea unei liste cuprinzând numele celor care nu au răspuns, din care se ia un mic subșantion. Apoi, se apelează la ajutorul experților, care depun eforturi pentru asigurarea răspunsului adecvat.

3. Analiza datelor

Odată colectate datele, cercetătorul porcede la analiza acestora. Această etapă a cercetării necesită o serie de operațiuni strâns legate, cum ar fi stabilirea categoriilor, aplicarea acestor categorii la datele brute prin codificare, intabularea și apoi schițarea inferențelor statistice. Datele greoaie se condensează în grupuri și tabele pentru analize suplimentare ușor de gestionat. Astfel, cercetătorul ar trebui să clasifice datele brute în funcție de scopuri și utilizare. În acest stadiu se face, de obicei, codificarea. Această operație rezidă în transformarea datelor în simboluri care pot fi intabulate și numărate. Editarea este procedura care îmbunătățește calitatea datelor pentru codificare. Urmează etapa de intabulare. Operația de numărare e procedura tehnică prin care datele clasificate sunt așezate în tabele, moment în care se pot deja utiliza și dispozitivele mecanice. O mare cantitate de date, în special în anchetele mari, este introdusă în computere. Computerele nu numai că ajută la economisirea timpului, dar și la studiul unui număr mare de variabile care afectează simultan o problemă.

Analiza care urmează procedurii de intabulare se bazează, în general, pe calcularea diferitelor procente, coeficienți etc., prin aplicarea diferitelor formule statistice bine definite. În acest proces de analiză, relațiile care susțin sau contrazic ipotezele originale sunt supuse unor noi teste.

4. Testarea ipotezelor

După analizarea datelor, cercetătorul este în măsură să testeze ipotezele pe care le-a formulat mai devreme. *Faptele susțin ipotezele sau se întâmplă să fie contrare acestora?* Aceasta este întrebarea obișnuită la care trebuie să răspundem în timp ce testăm ipotezele.

Ipotezele pot fi testate prin utilizarea unuia sau mai multor teste, în funcție de natura și obiectul anchetei de cercetare. Testarea ipotezelor va duce fie la acceptarea, fie la respingerea lor. Dacă cercetătorul nu are ipoteze de început, generalizările stabilite pe baza datelor pot fi menționate ca ipoteze care urmează să fie testate prin cercetări ulterioare în viitor.

Credibilitatea ipotezelor rezidă în respectarea condițiilor impuse de coerența externă, însemnând că nu au voie să contrazică informațiile deja existente, și coerența internă, adică ipotezele aceleiași teorii să nu se contrazică între ele. Testarea ipotezelor se

face prin mai multe metode, dintre cea mai simplă este a ipotezei nule. Astfel, să luăm în considerare ipoteza H_1 , care aserțază că între variabilele A și B avem o relație. Noi vom testa de fapt ipoteza contrară, numită ipoteza nulă, sau H_0 , potrivit căreia între variabilele A și B nu există nici o relație, astfel încât variabilele sunt independente.

În momentul în care reușim să infirmăm ipoteza nulă putem spune că tocmai am confirmat ipoteza de la care am plecat. În urma testării ipotezelor, pot să apară eroarea de tip I (fals pozitiv), atunci când respingem ipoteza nulă, deși aceasta este adevărată sau eroarea de tip II (fals negativ), atunci când nu respingem ipoteza nulă, deși aceasta este falsă⁵⁶.

Relația dintre variabilele unei ipoteze poate fi:

- pozitivă, respectiv atunci când valoarea variabilei independente va crește, va crește și valoarea celei dependente;
- negativă, respectiv dacă o ipoteză crește, cealaltă scade.

După ce o ipoteză este testată și susținută de mai multe ori, e posibil ca cercetătorul să ajungă la generalizare, adică să construiască o teorie. *De fapt, valoarea reală a cercetării constă în capacitatea de a ajunge la anumite generalizări*⁵⁷. În situația în care cercetătorul nu folosește niște ipoteze ca punct de plecare, el va încerca să-și explice concluziile pe baza unor teorii, prin intermediul unui proces de interpretare, care, de regulă, declanșează apariția unor noi întrebări ce pot duce la cercetări suplimentare.

---

⁵⁶ Șandor, 20.

⁵⁷ Kothari, 15-17.

CURS 11

1. Pregătirea raportului sau a tezei

Odată parcurse etapele de mai sus, cercetătorul trebuie să pregătească raportul. Acesta trebuie să aibă o anumită structură, respectiv:

1. paginile preliminare;
2. textul principal;
3. problema finală.

Paginile preliminare conțin titlul și data, confirmările și prefața, cuprinsul și, dacă există, lista cu tabelele, graficele și diagramele proiectului de cercetare.

Textul principal al raportului este alcătuit în general din următoarele părți:

- *Introducerea*, în care se specifică obiectivul cercetării și se clarifică metodologia adoptată. Tot aici se menționează și domeniul de aplicare al studiului;
- *Rezumatul constatărilor*, care apare imediat după introducere, care conține o declarație de constatare și recomandări;
- *Raportul principal*, prezentat în ordine logică, este defalcat în secțiuni ușor de identificat;
- *Concluzia*.

Spre sfârșitul textului principal, cercetătorul ar trebui să-și expună rezultatele cercetării în mod clar și precis, adăugând anexe pentru toate datele tehnice, precum și bibliografia, jurnalele, rapoartele etc. Raportul trebuie redactat într-un mod concis și obiectiv, în limbaj simplu, evitând expresii vagi precum „se pare”, „pot exista” și altele asemenea⁵⁸. În raportul principal, diagramele și ilustrațiile apar doar dacă prezintă informații foarte importante.

În conformitate cu recomandările privind pregătirea rapoartelor de anchete selective (Oficiul Statistic al Națiunilor Unite, 1950), raportarea descrierii efectuării studiului să cuprindă:

- descrierea generală (enunțarea scopurilor anchetei, descrierea materialului cuprins, natura informației colectate, metodele de colectare a datelor, metoda de eșantionare, data începerii și durata anchetei, exactitatea, costul, evaluarea anchetei în funcție de atingerea obiectivelor, responsabilitatea asupra datelor);
- metoda de selectare a unităților din eșantion;
- personalul și echipamentul utilizat;
- analiza statistică și procedeele de calcul;
- precizia anchetei (erorile de eșantionare, gradul de concordanță dintre investigatori independenți care tratează același material, comparația cu alte surse de informare, eficiența cercetării, observații critice);
- considerații finale.

2. Criteriile unei cercetări eficiente⁵⁹

Indiferent de obiectul și tipologiile studiilor de cercetare, pentru a avea eficiență, acestea trebuie să îndeplinească următoarele criterii:

1. scopul cercetării fie clar definit;

---

⁵⁸ Kothari, 20.

⁵⁹ A se vedea James Harold Fox, *Criteria of Good Research*, Phi Delta Kappan, Vol. 39 (March, 1958), 285–86, apud Kothari, 20.

2. să se utilizeze concepte comune;
3. procedura de cercetare să fie descrisă detaliat;
4. pentru a obține rezultate cât mai obiective, proiectul cercetării trebuie să fie planificat cu grijă;
5. să se raporteze cu conștiințiozitate deficiențele apărute în proiect și să se estimeze corect efectele lor asupra rezultatelor;
6. analiza datelor să fie suficient de adecvată pentru a i se putea evidenția semnificația;
7. metodele de analiză utilizate ar trebui să fie cele potrivite cercetării;
8. valabilitatea/fiabilitatea datelor să fie verificate cu atenție;
9. concluziile să se limiteze la ceea ce se justifică prin datele cercetării;
10. concluziile să se limiteze la datele care oferă o bază adecvată;
11. cercetătorul să aibă experiență, să aibă o reputație în domeniul cercetării științifice și să fie o persoană integră.

În concluzie, calitățile unei bune cercetări rezidă în următoarele⁶⁰:

1. Cercetările bune sunt sistematice

Aceasta înseamnă că cercetarea este structurată astfel încât fiecare etapă să facă parte dintr-o secvență specifică, în conformitate cu un set bine definit de reguli. Caracterul sistematic al cercetării nu exclude gândirea creativă, dar cu siguranță respinge utilizarea intuiției pentru a ajunge la concluzii.

2. Cercetările bune sunt logice

Cercetarea este ghidată de regulile gândirii logice, precum raționamentul inductiv/deductiv. *În cercetare există două mari metode de raționament: deducția și inducția. Raționamentul deductiv pornește de la general, trecând la specific. Este o abordare top-down, de sus în jos, în care încercăm să aplicăm reguli generale în situații specifice (de exemplu, dacă vrem să înțelegem cum funcționează educația începem prin a formula o teorie legată de educație, din care desprindem mai multe ipoteze specifice, observăm ce se întâmplă în realitate, încercând să vedem dacă teoria noastră se confirmă sau nu). Raționamentul inductiv funcționează în mod contrar: observăm realitatea, încercând să identificăm regularități pe care să le transformăm în ipoteze din care să putem formula teorii⁶¹.*

Observăm, așadar, că inducția este raționamentul logic care pornește de la particular la general, în timp ce deducția pornește de la o anumită premisă ajungând la o concluzie derivată din această premisă.

Raționamentul logic face cercetarea mai semnificativă în context decizional.

RAȚIONAMENT DEDUCTIV	RAȚIONAMENT INDUCTIV
TEORIE→IPOTEZE→OBSERVARE→ CONFIRMARE	TEORIE→IPOTEZE→REGULARITĂȚI→ OBSERVARE

O atenție sporită trebuie acordată erorilor de raționament, cum ar fi eroarea ecologică, care poate fi identificată atunci când încercăm să facem predicții față de indivizi pe baza analizei unei întregi populații. *De exemplu, dacă știm că indivizii din popoarele nordice sunt în majoritate blonzi, nu putem deduce că un anumit individ este blond. Eroarea excepției poate apărea atunci când încercăm să facem generalizări pe baza unor cazuri deviante, excepționale. De exemplu, din studiul unei găini cu trei picioare am putea*

⁶⁰ A se vedea Danny N. Bellenger and Barnett, A. Greenberg, „Marketing Research—A Management Information Approach”, 107–108, *apud* Kothari, 20.

⁶¹ Kothari, 20.

ajunge la concluzia că toate găinile au trei picioare. Astfel de capcane trebuie evitate atât în cercetare cât și în viața de zi cu zi⁶².

Potrivit lui Sorin Dan Șandor, o teorie coerentă trebuie să respecte pașii următori:

1. formularea definițiilor, care pot fi *operaționale* sau *conceptuale*.

Definițiile operaționale sunt legate de modul de funcționare sau de măsurare al unui concept. De exemplu, media finală de absolvire a unui elev este o definiție operațională a performanței sale.

Definițiile conceptuale trebuie să delimiteze atribute/calități unice, evidențiind genul proximal și diferența specifică. De exemplu, oamenii sunt animale (genul proximal) care diferă de celelalte animale cu ajutorul unor trăsături bine definite (bipezi, raționali etc).

Definițiile nu trebuie să fie circulare (adică să apeleze la alt concept care se definește și el prin raportare la cel care este definit). Totodată, definițiile trebuie să fie pozitive (definim oamenii prin ceea ce sunt, nu prin ceea ce nu sunt. Cu alte cuvinte, nu vom spune că oamenii nu sunt maimuțe, ci vom încerca să spunem ce sunt oamenii) și să folosească termeni clari;

2. operaționalizarea, adică identificarea unei metode/măsurii prin care să conectăm conceptul cu realitatea. Astfel, operaționalizarea e un ansamblu de proceduri prin care se specifică modul în care vom măsura aspectele manifeste ale unui lucru abstract;

3. formularea ipotezelor, adică a relației dintre fenomenul care este explicat (variabila dependentă) și variabilele explicative sau independente⁶³.

3. Cercetările bune sunt empirice

Aceasta presupune că cercetarea se referă în principal la una sau mai multe aspecte ale unei situații reale. Cercetarea se ocupă de date concrete care oferă o bază externă validă cu privire la rezultate.

4. O cercetare bună este replicabilă

Această caracteristică permite verificarea rezultatelor cercetării replicând studiul și construind astfel o bază solidă pentru decizie.

---

⁶² Șandor, 17.

⁶³ Cf. Șandor, 17.

CURS 12

ETAPELE ELABORĂRII UNEI LUCRĂRI ȘTIINȚIFICE

Raportul de cercetare comunică rezultatele cercetării, ale muncii de teren și ale altor activități conexe. În funcție de raportul de cercetare, putem aprecia calitatea cercetării și importanța concluziilor. De aceea conținutul său trebuie să fie cât mai clar și mai bine organizat.

Raportul de cercetare insistă asupra metodologiei folosite, a rezultatelor obținute și a interpretării lor. În general, acest raport e foarte tehnic, cuprinzând în anexe o serie de aspecte legate de elaborarea metodologiei și de analiza datelor.

Rapoartele de cercetare cuprind în genere aceleași secțiuni, chiar dacă cu denumiri diferite, respectiv:

1. *Pagina de titlu*, cuprinzând principalele informații despre cercetare (care este tema cercetării, cine a realizat-o și cui se adresează rezultatele).
2. *Rezumatul*, care reprezintă sinteza cercetării. Rezumatul conține într-o frază principalele elemente ale cercetării, adică ipotezele, principalele metode utilizate și principalele rezultate. Chiar dacă se redactează la finalul cercetării, rezumatul se include imediat după pagina de titlu.
3. *Cuprinsul* indică paginile unde găsim secțiunile și sub-secțiunile lucrării.
4. *Introducerea* cuprinde motivația efectuării cercetării, relevanța ei, structura lucrării sau rezumatul rezultatelor cercetării.
5. *Conținutul* reprezintă partea cea mai consistentă a unui raport de cercetare și este organizat pe subsecțiuni.
6. *Concluziile*. La finalul lucrării, într-un capitol separat sunt prezentate rezultatele cercetării și principalele observații provenite din fuziunea cercetării cu partea teoretică.
7. *Recomandările* pentru implementare, monitorizare și evaluare.
8. *Referințele bibliografice*.
9. *Anexele*.

Există două feluri în care putem structura un raport de cercetare⁶⁴.

1. Structura lucrării în capitole successive

Introducere

Capitolul I. Specificarea problemei. Justificarea slegerii subiectului. Problema cercetării. Problematika centrală a cercetării și elementele sale. Enunțurile obiective ale cercetării. Poziția tezei. Formularea ipotezelor. Cadrul operator: variabilele și indicatorii

Capitolul II. Trecerea în revistă a literaturii de specialitate. Aspect critice ale cunoștințelor asupra subiectului. Elaborarea cadrului de referință a studiului (sau a câmpului teoretic)

Capitolul III. Considerații de ordin metodologic. Descrierea populației/eșantionului/corpusului studiului. Justificarea paradigmei alese. Alegerea strategiei de verificare și a instrumentelor de colectare a informațiilor. Descrierea planului de analiză a datelor

Capitolul IV. Analiza cantitativă/calitativă a datelor

⁶⁴ A se vedea N^o Da, 39.

Capitolul V. Discutarea rezultatelor. Interpretarea principalelor rezultate. Importanța rezultatelor. Întrebări cu privire la generalizarea/limitările lor. Valoarea teoretică a rezultatelor

Concluzii, cuprinzând și recomandări pentru alte cercetări

2. Structura sub formă de părți cu capitole succesive

Introducere

Partea I. Fundamente teoretice și metodologice.

Capitolul I. Specificarea problemei

Capitolul II. Trecerea în revistă a literaturii de specialitate

Capitolul III. Considerații de ordin metodologic

Partea a II-a. Rezultatele cercetării

Capitolul 4. Analiza datelor.

Capitolul 5. Discutarea rezultatelor

Concluzii

Prezentarea unei cercetări științifice trebuie să aibă, în linii mari, următoarele caracteristici:

- să fie originală. Originalitatea se referă la realizarea prezentării, care nu poate fi preluată din altă parte, în niciun caz fără citarea sursei, în caz contrar constituind plagiat⁶⁵.
- să fie completă, adică să includă cele mai importante studii din domeniu;
- să fie de actualitate;
- să precizeze sursele folosite;
- să fie realizată în spirit critic;
- să fie logică, însoțită de argumente convingătoare;
- secțiunile să fie prezentate cât mai clar, împreună cu relațiile dintre ele;
- trecerea de la o secțiune la alta să fie firească;
- să beneficieze de o bună tehnoredactare⁶⁶.

Redactarea unei lucrări științifice⁶⁷

Indiferent dacă trebuie să redactăm o lucrare narativă, argumentativă, sau informativă, aceasta trebuie să conțină următoarele elemente:

1. să fie clară în privința scopului;
2. să fie corectă, respectiv să nu omită contra-argumentele;
3. să fie concisă;
4. să fie bine documentată și să menționeze corect sursele prin intermediul notelor bibliografice.

⁶⁵ Preluarea parțială sau integrală a unor părți din lucrarea altui autor, fără citarea sursei, se numește plagiat.

⁶⁶ O lucrare neîngrijită, cu greșeli de introducere sau de gramatică, sau cu o paginație deficitară, are șanse mici de a stârni interesul cititorului.

⁶⁷ A se vedea *Webster's New Universal Unabridged Dictionary* (Barnes & Noble, 1996), 2215-2223.

Cea mai grea etapă în elaborarea unei lucrări este atunci când începem să o redactăm. Există patru moduri standard de a începe:

- cu o frază tip rezumat;
- cu o definiție;
- cu un citat;
- cu o întrebare.

Chiar dacă primele fraze sau paragrafe nu ni se par satisfăcătoare, le putem perfecționa mai târziu. La prima redactare nu trebuie însă să neglijăm nimic din substanța lucrării. Unii autori încep să scrie de pe la mijlocul lucrării, sau chiar de la concluzii. Astfel, nu trebuie să ne încăpățânăm să ne propunem să scriem o lucrare perfectă din prima. Mereu este nevoie de parcurgeri repetate, de mai multe versiuni. La început, trebuie să ne concentrăm asupra conținutului, deoarece chestiunile de gramatică, de construcție a frazelor sau de corectitudine a textului pot fi reluate. După ce terminăm prima variantă, o citim cu atenție, iar apoi rescriem și reorganizăm textul, în funcție de corectură. La final, manuscrisul trebuie să fie respectabil din punct de vedere al organizării, clarității, stilului, gramaticii, punctuației, vocabularului, exactității citărilor și a notelor bibliografice. Textul trebuie să fie clar, să eludeze utilizarea cuvintelor prețioase și a frazelor prea lungi. De asemenea, trebuie evitate citarea frecventă și notele de subsol excesive.

Titlul

Alegem titlul lucrării de la început, dar putem să-l modificăm pe parcurs, pentru a evidenția cât mai bine conținutul lucrării. Titlul trebuie să precizeze problema studiată, să fie concis, dar, în același timp și interesant, astfel încât să poată stârni curiozitatea cititorilor. Dacă este prea lung, putem folosi un subtitlu. Titlul poate să rezume atât obiectivul studiului cât și rezultatele acestuia.

Stilul

În redactarea unei lucrări de cercetare științifică de o importanță deosebită se bucură claritatea. Nivelul de bază al stilului este cel al frazelor, care funcționează pe baza următoarelor reguli⁶⁸:

- frazele trebuie concentrate în jurul actorilor și acțiunilor acestora;
- trebuie să evităm, pe cât posibil, să folosim substantive abstracte în locul unor verbe;
- să încercăm să fim concisi: un cuvânt poate spune uneori mai mult decât o frază;
- trebuie să fim coerenti: este foarte important ca ideile să fie exprimate pe rând și în întregime (nu sărind de la una la alta chiar în mijlocul discuției). O propoziție trebuie să înceapă chiar cu subiectul ei (ideea care vrem să o exprimăm), tranziția de la o idee la alta trebuie să fie făcută lin, dar astfel încât să putem delimita cele două idei;
- trebuie să împărțim frazele interminabile în două sau mai multe fraze;
- trebuie să scriem cât mai frumos din punct de vedere literar;
- să rescriem textul până când ajungem la o formă cât mai frumoasă cu putință;
- să evităm erorile gramaticale sau de dactilografie.

Reguli de citare

---

⁶⁸ Sandor, 270-271.

Când precizăm sursele avem două posibilități: folosim sistemul Harvard de referințe în text sau apelăm la note de subsol⁶⁹.

Mai jos regăsim câteva dintre modalitățile de citare specifice *Chicago Style*.

1. Cărți

Referințe bibliografice (în ordine alfabetică)

Grazer, Brian, Charles Fishman. 2015. *A Curious Mind: The Secret to a Bigger Life*. New York: Simon&Schuster.

Smith, Zadie. 2016. *Swing Time*. New York: Penguin Press.

Note de subsol

Zadie Smith, *Swing Time* (New York: Penguin Press, 2016), 315–16.

Brian Grazer, Charles Fishman, *A Curious Mind: The Secret to a Bigger Life* (New York: Simon & Schuster, 2015), 12.

Dacă cităm aceeași lucrare de mai multe ori:

Smith, *Swing Time*, 320.

Grazer, Fishman, *Curious Mind*, 37.

Citări în text

(Grazer and Fishman 2015, 12)

(Smith 2016, 315–60)

2. Capitole sau alte părți dintr-o carte editată

Referințe bibliografice

Thoreau, Henry David. 2016. “Walking.” In *The Making of the American Essay*, edited by John D’Agata, 167–95. Minneapolis: Graywolf Press.

Note de subsol

Henry David Thoreau, “Walking,” in *The Making of the American Essay*, ed. John D’Agata (Minneapolis: Graywolf Press, 2016), 177–78.

Dacă cităm aceeași lucrare de mai multe ori:

Thoreau, “Walking,” 182.

---

⁶⁹ http://www.chicagomanualofstyle.org/tools_citationguide/citation-guide-1.html

Citări în text

(Thoreau 2016, 177–78)

3. Cărți traduse

Referințe bibliografice

Lahiri, Jhumpa. 2016. *In Other Words*. Translated by Ann Goldstein. New York: Alfred A. Knopf.

Note de subsol

Jhumpa Lahiri, *In Other Words*, trans. Ann Goldstein (New York: Alfred A. Knopf, 2016), 146.

Dacă cităm aceeași lucrare de mai multe ori:

Lahiri, *In Other Words*, 184.

Citări în text

(Lahiri 2016, 146)

4. E-books

Pentru cărțile consultate online, citarea include URL-ul sau numele bazei de date în referințe. Pentru alte tipuri de *e-books*, se precizează formatul acestora.

Referințe bibliografice

Austen, Jane. 2007. *Pride and Prejudice*. New York: Penguin Classics. Kindle.

Borel, Brooke. 2016. *The Chicago Guide to Fact-Checking*. Chicago: University of Chicago Press. ProQuest Ebrary.

Kurland, Philip B., and Ralph Lerner, eds. 1987. *The Founders' Constitution*. Chicago: University of Chicago Press. <http://press-pubs.uchicago.edu/founders/>.

Melville, Herman. 1851. *Moby-Dick; or, The Whale*. New York: Harper & Brothers. <http://mel.hofstra.edu/moby-dick-the-whale-proofs.html>.

Note de subsol:

Herman Melville, *Moby-Dick; or, The Whale* (New York: Harper & Brothers, 1851), 627, <http://mel.hofstra.edu/moby-dick-the-whale-proofs.html>.

Philip B. Kurland and Ralph Lerner, eds., *The Founders' Constitution* (Chicago: University of Chicago Press, 1987), chap. 10, doc. 19, <http://press-pubs.uchicago.edu/founders/>.

Brooke Borel, *The Chicago Guide to Fact-Checking* (Chicago: University of Chicago Press, 2016), 92, ProQuest Ebrary.

Jane Austen, *Pride and Prejudice* (New York: Penguin Classics, 2007), chap. 3, Kindle.

Dacă cităm aceeași lucrare de mai multe ori:

Melville, *Moby-Dick*, 722–23.

Kurland and Lerner, *Founders' Constitution*, chap. 4, doc. 29.

Borel, *Fact-Checking*, 104–5.

Austen, *Pride and Prejudice*, chap. 14.

Citări în text

(Austen 2007, chap. 3)

(Borel 2016, 92)

(Kurland and Lerner 1987, chap. 10, doc. 19)

(Melville 1851, 627)

5. Articole din reviste

Referințe bibliografice

Keng, Shao-Hsun, Chun-Hung Lin, and Peter F. Orazem. 2017. "Expanding College Access in Taiwan, 1978–2014: Effects on Graduate Quality and Income Inequality." *Journal of Human Capital* 11, no. 1 (Spring): 1–34. <https://doi.org/10.1086/690235>.

LaSalle, Peter. 2017. "Conundrum: A Story about Reading." *New England Review* 38 (1): 95–109. Project MUSE.

Satterfield, Susan. 2016. "Livy and the *Pax Deum*." *Classical Philology* 111, no. 2 (April): 165–76.

Note de subsol:

Susan Satterfield, "Livy and the *Pax Deum*," *Classical Philology* 111, no. 2 (April 2016): 170.

Shao-Hsun Keng, Chun-Hung Lin, and Peter F. Orazem, "Expanding College Access in Taiwan, 1978–2014: Effects on Graduate Quality and Income Inequality," *Journal of Human Capital* 11, no. 1 (Spring 2017): 9–10, <https://doi.org/10.1086/690235>.

Peter LaSalle, "Conundrum: A Story about Reading," *New England Review* 38, no. 1 (2017): 95, Project MUSE.

Dacă cităm aceeași lucrare de mai multe ori:

Satterfield, “Livy,” 172–73.

Keng, Lin, and Orazem, “Expanding College Access,” 23.

LaSalle, “Conundrum,” 101.

Citări în text

(Keng, Lin, and Orazem 2017, 9–10)

(LaSalle 2017, 95)

(Satterfield 2016, 170)

6. Teze sau dizertații

Referințe bibliografice

Rutz, Cynthia Lillian. 2013. “*King Lear* and Its Folktale Analogues.” PhD diss., University of Chicago.

Note de subsol:

Cynthia Lillian Rutz, “*King Lear* and Its Folktale Analogues” (PhD diss., University of Chicago, 2013), 99–100.

Dacă cităm aceeași lucrare de mai multe ori:

Rutz, “*King Lear*,” 158.

Citări în text

(Rutz 2013, 99–100)

Indicații privind tehnoredactarea lucrării

Lucrarea trebuie să fie scrisă astfel încât să poată să fie citită cât mai ușor. Acest lucru presupune alegerea unui font cât mai lizibil, cum ar fi *Times New Roman*. În text este bine să folosim caracterul 12. În tabele reducem fontul, dar nu sub caracterul 10.

De preferat, paragrafele trebuie să fie aliniat de tip *Justify* (la stânga și la dreapta). E indicat ca distanța dintre rânduri să fie de un rând și jumătate.

Tabelele și figurile trebuie să se vadă cât mai clar, de aceea ar fi bine să fie numerotate și să aibă un titlu.

Titlurile capitolelor și sub-capitolelor trebuie scrise cu caractere diferite, pentru a ieși în evidență. Putem să folosim *Heading* 1, 2 sau 3, prin care se generează automat cuprinsul, asigurându-ne că acestea vor apărea pe tot parcursul lucrării cu același font, aliniere și spațiere.

Norme de editare ale lucrării de licență⁷⁰

În redactarea lucrării de licență trebuie să ținem cont de normele ortografice ale Academiei în vigoare, evitând greșeli frecvente precum:

- în enumerări, virgulă înainte de *și*, *sau*;
- virgulă înainte de etc.⁷¹;
- dublarea/triplarea semnelor de punctuație (puncte sau virgule după „?” sau „!“);
- virgulă înainte de cratima mare ori paranteză;
- plasarea între virgule a conjuncțiilor adversative și concludive ca *însă*, *deci*⁷²;
- folosirea parantezelor în paranteze. Al doilea rând de paranteze poate fi înlocuit cu cratime mari;
- frazele complet închise în paranteze;
- folosirea formelor verbale *așează*, *înșeală* și a substantivului *greșală* (corect: *așază*, *înșală*, *greșeală*);
- forma de conjunctiv *să aibe* (corect: *să aibă*);
- trecerea unor verbe de conjugarea a II-a (-ea) la a III-a (-e): a pare, a place, a tace, a zace (corect: *a părea*, *a plăcea*, *a tăcea*, *a zăcea*);
- utilizarea verbului *a concluziona* (corect: *a conchide*, *a trage concluzii*);
- folosirea prepoziției *datorită* în contexte negative (corect: *din cauza*, *din pricina*);
- căderea pe cratimă la capăt de rând, în cazul cuvintelor compuse și al locuțiunilor care se scriu cu cratimă (de tipul *propriu-zis*);
- despărțirea în silabe la capăt de rând.

Cu excepția propozițiilor subiective, propozițiile secundare care preced principala vor fi despărțite de aceasta prin virgulă.

Citatele în citate apar în următoarea ordine: ghilimele rotunde jos (,) → ghilimele ascuțite (« ») → ghilimele rotunde sus (“”). Semnul de punctuație care închide citatul se pune înainte de ghilimele.

Manuscrisele copertate trebuie să aibă o formă unitară și să fie dactilografiate inteligibil pe o singură față, la 2 rânduri, cu diacritice.

Noul capitol începe pe o pagină nouă. Paragrafele sunt retrase cu *tab*. Cuprinsul se plasează fie la începutul, fie la sfârșitul lucrării.

Cuvintele din alte limbi decât româna se reproduc cursiv, iar traducerea lor, când este cazul, vine după virgulă și între ghilimele; ex. *metodologie*, „metodologie”, provine din fr. *la méthodologie*. Nu folosim ghilimelele și cursivele pentru același cuvânt sau text. Citatele mai ample în limbi străine se vor da între ghilimele sau retras (situație în care ghilimelele sau cursivele dispar).

În *motto*-uri, sursele se precizează pe un rând separat, în dreapta, eventual între paranteze. Dacă trimiterea constă numai în titlu, nu punem punct. Dacă după titlu urmează și alte precizări, precum pagină, an, editură etc., atunci punem punct.

Dacă facem trimiterile bibliografice în continuarea fragmentului citat în text, le vom pune între paranteze, urmate de punct. În cadrul aceleiași trimiteri bibliografice vom folosi virgule, nu puncte.

La titlurile cu mai mulți autori se poate folosi după primul nume prescurtarea *et alii* (*et al.*).

Numeralele cardinale se scriu cu litere în textele literare. Când este vorba despre un discurs științific evident, care cuprinde măsurători sau calcule matematice, atunci folosim cifre. Secolele scriu cu cifre romane fără prescurtări: secolul al XVIII-lea.

⁷⁰ Cf Vlad T. Popescu, *Simțul limbii. Redactare, corectură, probleme de stil. Norme de editare*, <http://www.cartia.info/revista/curseditare/6.html>

⁷¹ Însă se pune virgulă înainte de *dar*, *ci*, *însă*, *iar*, *deci*.

⁷² Dar se va pune între virgule *așadar*, *totuși*.

Se scriu cu majuscule:

- cuvintele din titlurile anglo-americane reproduse în original, exceptând cuvintele ajutătoare (articole, prepoziții);
- cuvinte precum: Antichitatea, Evul Mediu, Reforma, Epoca Luminilor, Maiestatea Sa etc.
- războaiele, în general, se vor scrie cu minuscule.

Se scriu despărțite următoarele locuțiuni: *o dată ce, o dată cu, de îndată ce și o dată + participiu, dintr-o dată*.

Prefixele de tipul *supra, anti, hiper, super* etc. se vor aglutina cu substantivul sau adjectivul secvent. Cratima apare în cazul redublării unor vocale (*anti-imperialist*) sau consoane (*hiper-realist*). În genere, renunțăm la cratimă în cazul articulării unor cuvinte străine cu frecvență mare în limba română (ex.: Mi-a căzut *netul*).

Abrevieri permise într-o lucrare științifică

a.c. = anul curent

a.m. = antemeridian

bd. = bulevardul

cca. = circa

d. ex. = de exemplu

Dl, D-lui = Domnul, Domnului

D-na, D-nei = Doamna, Doamnei

Dr. = doctor

D-ra, D-rei = Domnișoara, Domnișoarei

Dvs. = Dumneavoastră

ms., mss. = manuscrisul, manuscrisele

n. = nota

n.a. = nota autorului

N.B. = nota bene

n.ed. = nota editorului

n. trad. = nota traducătorului

p. = pagina (dar: pp. = paginile)

p.m. = postmeridian

Sf. = Sfântul, Sfânta

sq. = și următoarele

ș.a. = și altele/alții

ș.a.m.d. = și așa mai departe

ș. cl. = și celelalte/ceilalți

Bibliografie

- The Advanced Learner's Dictionary of Current English*. 1952. Oxford.
- Babbie, Earl. 2010. *Practica cercetării sociale*. Iași: Polirom.
- Brătianu, Constantin. 2005. *Gândirea deterministă*, *Revista de Management și Inginerie Economică*, vol. 4, nr. 1(13).
- Chelcea, Septimiu. *Tehnici de cercetare sociologică*.
<https://alingavreliuc.files.wordpress.com/2010/10/septimiu-chelcea-tehnici-de-cercetare-sociologica1.pdf>.
- Enăchescu Constantin. 2005. *Tratat de teoria cercetării științifice*. Iași, Polirom.
- The Encyclopaedia of Social Sciences*, Vol. IX. 1930. MacMillan.
- Kothari, C. R. 2004. *Research Methodology. Methods & Techniques*. New Delhi: New Age International (P) Ltd., Publishers.
- Thomas Kuhn, *Structura revoluțiilor științifice*. 1976. București: Editura Științifică și Enciclopedică.
- Kumar, Ranjit. 2011. *Research Methodology: A Step-by-Step Guide for Beginners*, 3rd edition. Sage Publications.
- Harold Fox., James. 1958. *Criteria of Good Research*. Phi Delta Kappan, Vol. 39.
- Lastrucci, Charles L. 1967. *The Scientific Approach: Basic Principles of the Scientific Method*. Cambridge, Mass.: Schenkman Publishing Co., Inc.
- Mărginean, Ioan. 2000. *Proiectarea Cercetării Sociologice*. Iași: Polirom.
- Miller, Delbert. 1991. *Handbook of Research Design and Social Measurement*. Sage Publications.
- Moscovici, Serge, Milles Hewstone. 1983. „Social Representations and Social Explanations” in *Attribution Theory*. Ed. Miles Hewstone.
- N'Da, Paul. 2015. *Recherche et méthodologie en sciences sociales et humaines. Réussir sa thèse, son mémoire, d nm./e master ou professionnel, et son article*. Paris: L'Harmattan.
- Nef, Frédéric. 2004. *Qu'est-ce que la métaphysique?*. Paris: Gallimard.
- Ostle, Bernard, Richard W. Mensing. 1975. *Statistics in Researc*, 3rd ed. Ames Iowa: The Iowa State University Press.
- Pearson, Karl. 1957. *The Grammar of Science*. New York: Meridian Books, Inc.
- Popa, Cornel. (1972). *Teoria cunoașterii*. București: Editura Științifică.
- Popescu, Vlad T. *Simțul limbii. Redactare, corectură, probleme de stil. Norme de editare*, <http://www.cartea.info/revista/curseditare/6.html>
- Rădulescu, Mihaela Șt. 2006. *Metodologia cercetării științifice. Elaborarea lucrărilor de licență, masterat, doctorat*. București: Ed. Didactică și Pedagogică.
- Redman, L.V., A.V.H. Mory. 1923. *The Romance of Research*.
- Sandor, Sorin Dan. *Metode și tehnici de cercetare în științele sociale*.
<https://www.apubb.ro/wp-content/uploads/2011/02/Suport-MTCS-Ro.pdf>.
- Suppes, Patrick. *Metafizica probabilistă*. 1990. București: Humanitas.
- Zoung, Robert. 2006. „Implicațiile determinismului”, in Peter Singer (coord.), *Tratat de etică*, Blackwell, trad. Vasile Boari și Raluca Mărincean. Iași: Polirom.
- Webster's New Universal Unabridged Dictionary. 1996. US: Barnes & Noble.
http://www.chicagomanualofstyle.org/tools_citationguide/citation-guide-1.html